

Kust in kader?

Opvattingen over integraal kustzonebeleid

RIKZ/V/2003.103x
maart 2003

C. Dieperink
G.P. Boon
P. Glasbergen

Samenstelling begeleidingscommissie

H.W. Balfoort	Ministerie van Verkeer en Waterstaat, Rijksinstituut voor Kust en Zee, Advies en Beleidsanalyse
D. Bokma	Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieu, DG Ruimte, Directie Visievorming en Ontwerp
P. Damsma	Ministerie van Verkeer en Waterstaat, Rijksinstituut voor Kust en Zee, Advies en Beleidsanalyse
H.J.E. Erenstein	Ministerie van Verkeer en Waterstaat, Rijksinstituut voor Kust en Zee, Advies en Beleidsanalyse
C.W.J. Groenenboom	Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, Directie Zuidwest
B. de Jong	Ministerie van Verkeer en Waterstaat, DG Water
J. Kaspers	Ministerie van Verkeer en Waterstaat, DG Water, Afdeling Veiligheid en Wateroverlast
B. Korf	Ministerie van Verkeer en Waterstaat, Rijksinstituut voor Kust en Zee, Advies en Beleidsanalyse
J. Maissan	Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, Directie Noordwest
J.Th. Wilmer	Ministerie van Verkeer en Waterstaat, Rijksinstituut voor Kust en Zee, Advies en Beleidsanalyse

Voorwoord

Het vormgeven aan integraal kustzonebeleid is een uitdaging waar de overheden op alle niveaus voor staan. In de kustnota's van het rijk en de provinciale kustvisies is een ontwikkeling herkenbaar van het integreren van het kustveiligheidsbeleid met het beleid vanuit andere sectoren. Met de beleidsagenda voor de kust *Naar integraal kustzonebeleid* heeft het rijk een belangrijke aanzet gegeven voor de integratie van beleid en beheer in de kustzone. De duurzame bescherming van ons land tegen de bedreiging vanuit zee in combinatie met kansen voor de ruimtelijke kwaliteit van de kustzone staat daarbij centraal. De beleidsagenda kan ook worden beschouwd als een eerste verkenning van de uitwerking van de Europese aanbeveling betreffende het geïntegreerd beheer en beleid van kustgebieden.

Integraal kustzonebeleid vereist een goed samenspel tussen verschillende partijen met geheel eigen belangen en verantwoordelijkheden. Om hierin een goed inzicht te verkrijgen is het Copernicus Instituut voor Duurzame Ontwikkeling en Innovatie van de Universiteit Utrecht verzocht onderzoek te doen naar de kennis, inzichten, belangen en visies van de betrokken actoren en hun netwerken. Zoals in de conclusies een aanbevelingen is aangegeven omvat de kernvraag van dit onderzoek drie aspecten, namelijk de vraag welke onderwerpen een gezamenlijke visie en ambitie vereisen, welke belemmeringen in de huidige bestuurlijke netwerken herkenbaar zijn, en welke mogelijkheden er zijn om deze belemmeringen op te heffen.

Uit het onderzoek is gebleken dat het kustbeleid gefragmenteerd is. Ook de visies van de betrokken actoren op integraal kustzonebeleid lopen uiteen. Gezien de vele rijksnota's die elk vanuit hun eigen invalshoek een brede kijk introduceren wordt één gemeenschappelijk strategisch kader node gemist. Het resultaat van dit verkennend onderzoek van het Copernicus Instituut kan worden beschouwd als een belangrijke bouwsteen voor een noodzakelijk geachte nationale strategie voor integraal kustzone beleid.

De voorzitter van de begeleidingscommissie

J. Kaspers (directoraat generaal Water)

Inhoudsopgave

Voorwoord	3
Inhoudsopgave	5
1 Inleiding en probleemstelling	7
1.1 Het belang van integraal kustzonebeleid	7
1.2 De bestuurlijke opgave	7
1.3 Doelstelling van het onderzoek.....	8
1.4 Opzet van het onderzoek.....	9
1.5 Leeswijzer.....	10
2 Integraal kustzonebeleid als beleidsambitie.....	11
2.1 Inleiding	11
2.2 Europese initiatieven.....	11
2.3 Nationale initiatieven	13
2.4 Regionale initiatieven	14
2.5 Integraal kustzonebeleid getypeerd.....	16
3 Algemene karakteristieken van het actorennetwerk rond het kustbeleid.....	19
3.1 Inleiding	19
3.2 Actoren en hun verantwoordelijkheden	20
3.3 Bevoegdheden en personele inzet.....	21
3.4 Deelnetwerken op nationaal niveau	22
3.5 De regionale deelnetwerken.....	23
3.6 Overlegkaders	24
3.7 Betrokkenheid bij de discussie over een meer integraal kustzonebeleid.....	28
3.8 Conclusie.....	28
4 Percepties binnen het netwerk	31
4.1 Inleiding	31
4.2 De reikwijdte van de kustzone.....	31
4.3 Ruimteconflicten in de kustzone.....	32
4.4 Knelpunten in het vigerend beleid	34
4.5 Mate van integraliteit	35
4.6 Beelden van een integraal kustzonebeleid	36
4.7 Conclusies	42
5 Conclusies en aanbevelingen	43
5.1 Inleiding	43
5.2 Wel kustbeleid, geen integraal kustzonebeleid.....	43
5.3 Divergerende opvattingen over integraal kustzonebeleid.....	44
5.4 Opties voor een integraal kustzonebeleid	45
5.5 Vervolgonderzoek.....	48
Geraadpleegde literatuur	50
Afkortingen	51
Bijlage 1 Lijst van geïnterviewden.....	53
Bijlage 2 Topicijst	54
Bijlage 3 Kernkarakteristieken van het netwerk.....	56
Bijlage 4 Het beleidsnetwerk rond het Waddengebied.....	60
Bijlage 5 Reikwijdte en ruimteconflicten.....	61

Bijlage 6	Beleidsknelpunten en oordeel over integraliteit	64
Bijlage 7	Omschrijving integraal kustzonebeleid en voorbeelden good practice	69
Bijlage 8	De rolverdeling binnen een integraal kustzonebeleid.....	73
Bijlage 9	De bestuurlijke vormgeving van integraal kustzonebeleid.....	76

1 Inleiding en probleemstelling

1.1 Het belang van integraal kustzonebeleid

Kustzones zijn multifunctionele gebieden met (potentieel) conflictueuze belangen die een beroep doen op de hulpbronnen en de ruimte. De Nederlandse kustzone heeft een belangrijke economische functie, in de vorm van recreatie en toerisme, havenactiviteiten, glastuinbouw en bollenteelt, waterwinning en visserij. De zone heeft ook een ecologische functie en er zijn natuurgebieden van internationaal belang te vinden. De duinen- en dijkenkust vervult bovendien een belangrijke functie voor het beschermen van het laaggelegen achterland tegen overstroming. Vele delen van de kustzone hebben voorts een culturele functie van bovenlokale aard. Al deze functies concurreren in de kustzone voortdurend om de schaarse ruimte terwijl de bevolking en de economie blijven groeien, waardoor kustplaatsen uitdijen. Tegelijkertijd vraagt de dreigende zeespiegelstijging om ruimte voor waterkeringen die frequentere en zwaardere stormen kunnen weerstaan. De diverse ruimteclaims vanuit verschillende belangen stellen de beleidsmakers en beheerders in de kustzone voor complexe ruimtelijke en bestuurlijke vraagstukken. Deze zijn door de rijksoverheid verkend in de nota *Kust op Koers* (1999). De op deze analyse gebaseerde beleidsopgaven zijn geïdentificeerd in het rapport *Naar integraal kustzonebeleid* (2002). Dit rapport geeft aan in welke richting de nationale overheid denkt. Daarmee is het rapport tevens een beleidsagenda.

De beleidsagenda gaat in op onderwerpen die op de korte termijn spelen, met een accent op duurzaamheid en ruimtelijke kwaliteit. Twee vraagstukken worden daarbij centraal gesteld:

- het vraagstuk van de zwakke schakels in de kustverdediging;
- het vraagstuk van de risicobeheersing en kwaliteitsimpulsen.

Geconstateerd wordt dat de rijksoverheid de opgave heeft om te zorgen voor een adequaat beleid en bestuur in de kustzone. Dit beleid en bestuur dienen een duurzame veiligheid met ruimtelijke kwaliteit ook op de lange termijn te garanderen. Hiertoe wordt een integraal kustzonebeleid noodzakelijk geacht.

1.2 De bestuurlijke opgave

De rijksoverheid wil de ruimte in de kustzone zo efficiënt mogelijk gebruiken, zonder daarbij de veiligheid van het achterland in gevaar te brengen. Dat betekent dat de overheid haar kustveiligheidsbeleid steeds beter moet integreren met beleid vanuit andere sectoren. De blik moet daarbij verder reiken dan strand en zeewering alleen, en alle gebieden omvatten die een functionele relatie met de kust hebben. Integraal kustzonebeleid kan deze gewenste samenhang leveren. De beleidsagenda *Naar integraal kustzonebeleid* is een eerste stap op weg naar verdere integratie van de diverse beleidsvelden en functies in de kustzone. De beleidsagenda spreekt bijvoorbeeld van het kustfundament als het zee- en landgebied waar afstemming en samenhang van functies

voorop staat om een duurzaam fundament voor veiligheid en ruimtelijke kwaliteit te waarborgen.

Ook op Europees niveau wordt steeds meer aandacht geschonken aan de diverse kwaliteiten van kustgebieden. Om de problemen en ontwikkelingen in kustgebieden in samenhang aan te pakken, beveelt de Europese Commissie een geïntegreerd beheer en beleid voor kustgebieden aan. Daarbij wordt onderkend dat ieder kustgebied eigen, specifieke en vaak complexe problemen kent. Een specifiek probleem voor Nederland is de lage ligging van West-Nederland. Hierdoor is het veiligheidsaspect van de kustzone zeer manifest. Dit impliceert echter niet dat er in Nederland sprake is van een homogene kustzone. Het Waddengebied, het Deltagebied en de Hollandse kust verschillen onderling aanmerkelijk.

Het tot stand brengen van integraal beleid vraagt om een gemeenschappelijk beeld van de kustzone en het samenbrengen van diverse maatregelen op zowel nationaal als regionaal en lokaal niveau. Om dit te realiseren is bestuurlijke afstemming en afstemming met andere belanghebbenden gewenst. In de kustzone levert deze afstemming tot op heden problemen op, onder meer vanwege de sectorale taakverdeling. Voor integraal kustzonebeleid is het echter van belang dat de verschillende actoren (overheden en private en maatschappelijke organisaties) met hun eigen belangen gezamenlijk tot een visie en tot uitvoering daarvan komen.

Integraal kustzonebeleid is een complexe aangelegenheid, omdat de verschillende betrokken partijen elk op eigen wijze door het streven naar integraal kustzonebeleid kunnen worden geraakt. Daarbij hebben zij een eigen kijk op de problematiek in de kustzone en streven zij wellicht ook eigen oplossingen na. Zo hebben de Provincies Noord- en Zuid-Holland recentelijk hun eigen project *Strategische Visie Hollandse Kust 2050* afgerond.

1.3 Doelstelling van het onderzoek

Het Ministerie van Verkeer en Waterstaat (V&W) is de belangrijkste ambitiehouder ten aanzien van een integraal kustzonebeleid. Het ministerie is voor de vormgeving van dit beleid echter afhankelijk van andere actoren. De opvattingen van deze andere actoren zijn voor de organisatie dan ook zeer relevant. Dit geldt ook voor de relaties die actoren met elkaar en met V&W onderhouden. Deze andere actoren en hun netwerkrelaties vormen enerzijds onderdeel en context van de beleidsambities. Anderzijds bepalen zij de mogelijkheden die er bestaan om de ambities tot stand te brengen.

Het onderhavige onderzoek heeft een verkennend karakter. Het onderzoek beoogt:

- een inventarisatie en analyse van de bestuurlijk-juridische en bestuurlijk-organisatorische vraagstukken die spelen bij het streven naar een integraal kustzonebeleid;
- een inventarisatie en analyse van de bestuurlijke netwerken die bij een integraal kustzonebeleid zijn betrokken;

- een aanzet voor een analysekader en onderzoeksmodel voor een eventuele casusspecifieke vervolgvraagstelling.

Een verhoogd inzicht in het scala van betrokken actoren, hun kennis, inzichten, visies, belangen, hulpbronnen en hun netwerken kan bijdragen aan een kwalitatief betere ontwikkeling van integraal kustzonebeleid, omdat een dergelijke analyse de kans verkleint dat belangrijke maatschappelijke waarden en/of risico's vergeten worden.

1.4 Opzet van het onderzoek

In de kustgebieden dienen onderling samenhangende problemen vanuit een breed perspectief beschouwd te worden. Deze bestuurlijke opgave wordt bemoeilijkt doordat de kustzone door vele administratieve grenzen wordt doorsneden. De zoektocht is derhalve gericht op een bestuurlijk-juridisch en bestuurlijk-organisatorisch kader dat daartoe mogelijkheden biedt.

Kernvraag is welke onderwerpen een gezamenlijke visie en ambitie vereisen; welke belemmeringen in de huidige bestuurlijke netwerken voor de realisering daarvan herkenbaar zijn en welke mogelijkheden er zijn om deze belemmeringen op te heffen.

Bijzondere aandacht wordt besteed aan de (regie)rol van de rijksoverheid in relatie tot andere overheden en maatschappelijke organisaties.

De probleemverkenning richt zich op het integraal kustzonebeleid in algemene zin, met een toespitsing op meer specifieke bestuurlijke vraagstukken als de problematiek van de zwakke schakels in de kustzone, de problematiek van de kustplaatsen met een toeristische functie en de realisering van projecten.

Het onderzoek omvat de volgende elementen:

- een analyse van de betrokken actoren bij integraal kustzonebeleid en de aard van hun betrokkenheid;
- een analyse van de (coherentie in)verantwoordelijkheden en visies van deze actoren met betrekking tot integraal kustzonebeleid;
- een analyse van de opvattingen over de huidige integraliteit van het kustzonebeleid en de mate waarin deze als een probleem wordt ervaren;
- een schets van de contouren van integraal kustzonebeleid als bestuurlijk vraagstuk.

Het onderzoek is gebaseerd op interviews die zijn gehouden met vertegenwoordigers van 20 bij het kustzonebeleid betrokken actoren. Deze actoren en hun vertegenwoordigers zijn op basis van deskundigheid en betrokkenheid bij het kustzonebeleid in overleg met de opdrachtgever gekozen. Getracht is een zo breed mogelijk beeld te krijgen van de opvattingen die leven 'in het veld'. Bijlage 1 bevat een overzicht van de geïnterviewden. De topiclijst die bij de interviews is gebruik is opgenomen in bijlage 2. Het onderhavige onderzoek heeft een verkennend karakter. De meningen die door de geïnterviewden tijdens de gesprekken naar voren zijn gebracht zijn dan ook niet per definitie

representatief voor de organisatie die zij vertegenwoordigen. Waar in het navolgende over opvattingen van instanties wordt geschreven, past dus enige voorzichtigheid.

1.5 Leeswijzer

Uitgangspunt voor het maken van een netwerkanalyse is een initiële probleemformulering of beleidsvisie. In hoofdstuk 2 zal derhalve kort worden aangegeven wat volgens de belangrijkste beleidsdocumenten de karakteristieken van integraal kustzonebeleid zijn. De interviewresultaten zijn opgenomen in hoofdstuk 3 en 4. In hoofdstuk 3 wordt aan de hand van de interviewgegevens het netwerk rond de kust geanalyseerd. Hoofdstuk 4 bevat een analyse van de percepties die de actoren hebben ten aanzien van het vigerend kustzonebeleid en ten aanzien van een integraal kustzonebeleid. Op basis van deze analyses worden in hoofdstuk 5 enkele contouren van een mogelijk integraal kustzonebeleid geschetst, alsmede aanbevelingen geformuleerd voor vervolgonderzoek.

2 Integraal kustzonebeleid als beleidsambitie

2.1 Inleiding

Het beleidsconcept integraal kustzonebeleid staat al enige jaren op de politieke agenda. Inmiddels is het concept zowel op Europese, nationale als regionale schaal nader uitgewerkt. In dit hoofdstuk zal kort op deze uitwerkingen worden ingegaan. Op regionale schaal zijn er zowel in het Waddengebied als in de provincies Noord- en Zuid-Holland, alsmede in de provincie Zeeland, initiatieven ontplooid. Van deze initiatieven heeft de PKB Waddenzee juridisch gezien de meeste status. De initiatieven van de provincies in casu de Hollandse Kustvisie en het Zeeuws Kustbeleidsplan zijn nog oriënterend. Zij hebben geen specifieke juridische basis.

2.2 Europese initiatieven

Sinds het midden van de jaren '90 besteedt de Europese Unie aandacht aan het kustzonebeleid. Deze belangstelling is sterk gevoed vanuit het natuurbelang van kustzones en heeft geleid tot een groot aantal Europese demonstratieprojecten. Deze projecten zijn door de Commissie samengebracht in een beleidslijn, welke op 30 mei 2002 bekrachtigd werd in de vorm van een gezamenlijke aanbeveling van het Europees Parlement en de Raad van Ministers.

In de aanbeveling betreffende de uitvoering van een geïntegreerd beheer van kustgebieden in Europa wordt het grote belang van het kustgebied voor het milieu, de economie, de maatschappij, de cultuur en de recreatie in Europa benadrukt. Gezien de klimatologische, economische en demografische problemen wil de Europese Unie komen tot een voor het milieu duurzaam, in economisch opzicht billijk, maatschappelijk verantwoord en met de gevoelige culturele elementen rekening houdend beheer van het kustgebied. De traditionele lokale activiteiten en gebruiken zullen hierbij zoveel mogelijk moeten worden behouden voor zover deze geen bedreigingen vormen voor de kustflora en -fauna.

In de aanbeveling pleit de Europese Unie voor geïntegreerd beheer op grotere schaal door middel van horizontale instrumenten. Er is behoefte aan coherente actie op Europees niveau. Samenwerking met regionale maritieme organisaties en andere internationale organisaties wordt als noodzakelijk gezien om grensoverschrijdende problemen van het kustgebied aan te pakken. Met het oog hierop wordt onderzoek gedaan naar de noodzaak van een Europees Kustforum.

De EU-aanbeveling gaat uit van het subsidiariteits- en evenredigheidsbeginsel. Gelet op de diversiteit van de situatie in de kustgebieden en van het wettelijk en institutioneel kader in de lidstaten, kunnen genoemde doelstellingen het best worden gerealiseerd door actie op nationaal niveau. Voor geïntegreerd beheer van het kustgebied zijn evenwel ook

strategische, gecoördineerde en in onderling overleg vastgestelde maatregelen op regionaal en lokaal niveau nodig. Deze moeten worden gestuurd en ondersteund door een passend kader op nationaal niveau. Gezien de grote diversiteit van de Europese kustgebieden is het belangrijk specifieke oplossingen en flexibele maatregelen na te streven.

Via een in 1996 gestart demonstratieprogramma voor een geïntegreerd beheer van kustgebieden, zijn door de Europese Commissie de beginselen van een goed beheer uitgewerkt (Op weg naar een Europese strategie, 1999) Het beheer van de kustgebieden dient volgens de EU uit te gaan van een holistisch perspectief, dat rekening houdt met de onderlinge afhankelijkheid van de voor de kustgebieden relevante natuurlijke systemen en menselijke activiteiten. Op lange termijn zal rekening moeten worden gehouden met het verzorgingsbeginsel. De noodzaak van een solide wetenschappelijke basis is daarbij zeer belangrijk. Alle belanghebbenden moeten, volgens de aanbeveling, worden betrokken bij het beheersproces door middel van overeenkomsten en gedeelde verantwoordelijkheid. Zij bezitten immers de kennis en expertise ten aanzien van de diverse locaties en hebben verschillende belangen bij de exploitatie van specifieke locaties. Tussen de nationale, regionale en lokale bestuursinstanties zullen passende contacten moeten worden gelegd en eventueel partnerschappen moeten worden afgesloten. Toepassing van een combinatie van beleidsinstrumenten die erop toegesneden is de samenhang te vergemakkelijken tussen enerzijds sectorale beleidsdoelstellingen onderling en anderzijds tussen ruimtelijke ordening en het beheer, wordt daarbij noodzakelijk geacht.

De EU stelt allereerst aan de lidstaten voor een inventarisatie te maken van de actoren, wetten en instellingen die het beheer van het kustgebied beïnvloeden. In deze inventaris zouden de volgende sectoren moeten worden opgenomen: visserij en aquacultuur, vervoer, energie, beheer van hulpbronnen, bescherming van soorten en habitats, cultureel erfgoed, werkgelegenheid, regionale ontwikkeling in zowel plattelands- als stadsgebieden, toerisme en recreatie, industrie en mijnbouw, afvalbeheer, landbouw en onderwijs. Het is daarbij belangrijk alle bestuursniveaus in kaart te brengen met de belangen, rolverdelingen en bezorgdheden van de verschillende actoren. Het onderhavige onderzoek maakt deel uit van de Nederlandse inventaris.

Op basis van de resultaten van de inventarisatie zal elke betrokken lidstaat één of meerdere nationale strategieën moeten opzetten om zo de beginselen voor een geïntegreerd beheer ten uitvoer te brengen. De instrumenten die daarbij een rol kunnen spelen zijn mechanismen voor grondaankoop en verklaringen dat gronden tot het openbare domein behoren, contractuele overeenkomsten of convenanten met gebruikers van het kustgebied, economische en fiscale stimuleringsmaatregelen en mechanismen voor regionale ontwikkeling. Op nationaal, regionaal en lokaal niveau kan wetgeving of beleid worden aangepast en kunnen programma's worden ontwikkeld ter bevordering van het integraal kustzone beheer. Hierbij worden initiatieven van publieke zijde geambieerd. Met het oog hierop is het belangrijk om een adequaat systeem op te zetten om het publiek te informeren over het betreffende kustgebied. Specifieke opleidingen en

onderwijsprogramma's dienen bij de verdere vormgeving van een geïntegreerd kustzonebeleid ook een rol te spelen.

2.3 Nationale initiatieven

Ten aanzien van het kustzonebeleid kiest de rijksoverheid specifiek voor het streven naar 'ruimtelijke kwaliteit met behoud van veiligheid'. Het Rijk hanteert daarbij de volgende thema's: ecosystemen, veiligheid, milieu, economie, leefbaarheid, bereikbaarheid en bewustwording. In de nota *Kust op Koers* onderscheiden de vier meest betrokken departementen (EZ, LNV, V&W, VROM) drie basiskwaliteiten van de Nederlandse kust: veerkracht, samenhang en horizon. Op basis van deze kwaliteiten en de thema's is de Nederlandse visie op de kustzone uitgewerkt in de beleidsagenda *Naar integraal kustzonebeleid*.

De beleidsagenda *Naar integraal kustzonebeleid* is een eerste stap op weg naar integraal kustzonebeleid. De beleidsagenda is echter nog geen eindpunt, maar biedt een globaal nationaal kader dat maatregelen op lokaal en regionaal niveau stuurt en ondersteunt. Erkend wordt echter dat integraal kustzonebeleid uiteindelijk via regionaal maatwerk vorm dient te krijgen. Op lokaal en regionaal niveau moeten in onderling overleg strategische en gecoördineerde maatregelen worden genomen. Belangrijk is dat alle actoren worden betrokken bij deze planvorming. Het is evenwel de vraag hoe ver de betrokkenheid van het Rijk moet gaan.

Momenteel werkt het rijksbeleid door langs sectorale weg, bijvoorbeeld via de provinciale milieubeleids-, natuurbeleids- en waterhuishoudingplannen en via de keuren en leggers van de waterkeringsbeheerders. De ruimtelijke streek- en bestemmingsplannen bieden een integratiekader, maar de integratie van met name de water(kerings)aspecten is tot nu toe beperkt. Het Rijk kiest ervoor om het sectorale beleid dat nu van toepassing is op de kustzone in de toekomst zoveel mogelijk te integreren tot samenhangend beleid voor zowel de zee- als de landzijde van de kustzone. Een eerste aanzet daartoe wordt gegeven met de uitwerking van de beleidsagenda *Naar integraal kustzonebeleid* in een *Beleidslijn voor de kust*.

Voor de vormgeving van het regionale beleid geeft de beleidsagenda *Naar Integraal Kustzonebeleid* twee opties. De eerste betreft het zelfstandig uitwerken van een nationale visie door regionale partners waarbij de provincie een regisserende rol heeft. Dit komt overeen met gebiedsgericht beleid. De tweede mogelijkheid is 'diagonale' beleidsvorming. Diagonale beleidsvorming integreert voor een bepaald gebied al het bestaande beleid uit alle betrokken beleidsvelden. Dit bestaande beleid wordt door alle betrokken overheden, inclusief de rijksoverheid gezamenlijk uitgewerkt. Ook bij diagonaal beleid heeft de provincie een regisserende rol. Diagonaal beleid werkt vanuit een gemeenschappelijke visie naar een uitvoeringsplan met concrete maatregelen toe. Ten aanzien van integraal kustzonebeleid biedt deze methode bijvoorbeeld de mogelijkheid de versterking van zwakke schakels in de kustbescherming te combineren

met ruimtelijke kwaliteit en risicobeheersing. Voordeel van deze aanpak is dat er op alle niveaus draagvlak kan ontstaan voor het uit te voeren beleid.

Van burgers en maatschappelijke organisaties wordt in de beleidsagenda inspraak en actie verwacht. Middels interactieve en participatieve planvorming zouden zij moeten worden betrokken bij het maken van kustzonebeleid. Overwogen wordt om hiervoor een speciaal Nationaal Kustforum op te zetten. Een alternatieve vorm van interactieve en participatieve planvorming vormt het 'groene polderoverleg' dat in de Vijfde Nota over de Ruimtelijke Ordening is benadrukt. Hierbij worden deelnemers aan het overleg geselecteerd op basis hun betrokkenheid en de mogelijke bijdrage aan integraal kustzonebeleid.

De beleidsagenda is al enige malen onderwerp van discussie geweest. Op 7 februari 2002 vond een kustconferentie plaats en in het verlengde hiervan zijn in het voorjaar van 2002 zeven discussiebijeenkomsten georganiseerd over de keuzes, oplossingsrichtingen en vragen uit de beleidsagenda. Deze discussies richtten zich op zes beleidsopgaven uit de agenda: een duurzaam kustfundament, van zwakke schakels naar robuuste kust, kustplaatsen met kwaliteit, adequaat beleid en bestuur voor de kust, communicatie en bewustwording en integraal kustzonebeleid. Tijdens een zevende discussie bijeenkomst is specifiek aandacht besteed aan de Waddenkust.

2.4 Regionale initiatieven

Van een integraal kustzonebeleid avant la lettre lijkt sprake te zijn in het Waddengebied. Initiatieven voor de Hollandse en voor de Zeeuwse kust zijn van recentere datum.

Het Waddengebied valt al sinds 1980 onder de *PKB Waddenzee* (PKB Waddenzee, 2003). De PKB die in 1985 en 1994 is herzien, reguleert de gebruiksfuncties van het gebied. De Rijksoverheid streeft naar een duurzame bescherming en ontwikkeling van de Waddenzee als natuurgebied. Dit houdt een ongestoorde ontwikkeling in van de waterbewegingen en de hiermee samenhangende geomorfologische en bodemkundige processen, de duurzame bescherming van de kwaliteit van water, bodem en lucht, de (bodem)flora en fauna, zoals de foerageer-, broed- en rustgebieden van de vogels, de werp-, rust- en zooggebieden van zeezoogdieren, met name zeehonden, de kinderkamerfunctie voor de Noordzeevis, de flora en fauna van de buitendijkse gebieden en de daaraan grenzende duinen, de landschappelijke kwaliteiten (de verscheidenheid en het specifieke karakter van het open landschap) en de belevingswaarde van natuur en landschap. Menselijk gebruik wordt volgens de PKB toegestaan als dat de hoofddoelstelling niet in gevaar brengt. Bij twijfel dient het natuurbelang de doorslag te geven. Tijdelijke of blijvende aantasting van de natuurwaarden in de Waddenzee is alleen aanvaardbaar als de milieuschade elders in het gebied kan worden gecompenseerd. Het natuurbelang staat centraal in de PKB. In het verlengde hiervan bevat de PKB vergaande restricties ten aanzien van gebruiksfuncties als mijnbouw, de plaatsing van windmolens, de uitbreiding van havenfaciliteiten. De *PKB Waddenzee* kreeg een versterkte wettelijke status toen het grootste deel van de Waddenzee in 1993 werd benoemd tot

Staatsnatuurmonument in het kader van de Natuurbeschermingswet. De PKB is tot stand gekomen via de formele wettelijke PKB-procedure. Dit impliceert dat er sprake is geweest van een proces waarin meerdere stakeholders inbreng hebben gehad. Momenteel wordt de PKB herzien. Ook bij deze herziening worden stakeholders betrokken. Naast de PKB kent het Waddengebied andere planfiguren, bijvoorbeeld het Interprovinciaal beleidsplan Waddenzee.

In februari 2002 is de *Hollandse Kustvisie 2050* gepubliceerd door de Provincies Noord- en Zuid-Holland. In de visie wordt de Hollandse kust opgedeeld in de Waddenkust, de Gesloten Gesegmenteerde Kust en de Estuariumkust. Hoewel het voorkomen van andere vraagstukken in de kustzone wel wordt onderkend, wordt de prioriteit gelegd bij vier typen kustproblemen: het handhaven van de kustlijn (het onderhoud van de kust in verband met structurele erosie), het waarborgen van de veiligheid van het achterland, het beheersen van de risico's (het voorkomen van de afslag van economisch waardevolle locaties) en het beheersen van de golfoverslag bij harde zeeeringen. De visie is stapsgewijs tot stand gekomen. Allereerst is nagegaan waar op de zeer lange termijn bestaand beleid niet meer toereikend is. Vervolgens zijn oplossingen voor urgente problemen geschetst en zijn op lokale/regionale schaal eveneens de effecten in kwalitatieve zin in beeld gebracht. Tenslotte is door middel van voorbeelduitwerkingen de meerwaarde van verschillende oplossingsrichtingen weergegeven. Een en ander is gebiedsspecifiek uitgewerkt in deelvisies voor Texel, de Kop van Noord-Holland, de Hondsbossche Zeewering, de brede duinenkust, de Hollandse badplaatsen, Delfland, Maasvlakte/Slufter, Voorne en Goeree. Ten aanzien van integraliteit wordt geconstateerd dat momenteel vooral de integratie van kustlijnhandhaving en waterkeringszorg in de zone direct langs de kust aan de orde is. Integratie met de ruimtelijke invulling in een bredere zone langs de kust is veeleer een issue voor de toekomst. Het betrekken van de bredere kustzone in integrale oplossingen versterkt de potentiële meerwaarden, omdat er mogelijk nieuwe kostendragers (recreatie en toerisme en nieuwe natuur) uit kunnen voortvloeien. Onderkend wordt echter dat de bestaande versnippering van taken en bevoegdheden integratie bemoeilijkt en dat een verbeterde samenwerking noodzakelijk is. De *Hollandse Kustvisie 2050* mondt uit in een aantal fundamentele keuzes en dilemma's. Deze hebben betrekking op de relatie tussen urgenties en potenties, tussen een sectorale en integrale aanpak en op de in het geding zijnde normen en waarden. Gesteld wordt dat een integrale oriëntatie op de kust leidt tot het dilemma dat op korte termijn de kustveiligheid met relatief beperkte maatregelen kan worden gegarandeerd, maar dat op langere termijn potenties opdoemen indien voor verdergaande oplossingen wordt gekozen. Via het verder uitwerken van integrale kustontwikkelingsperspectieven dient dit nader te worden gespecificeerd. Het vergroten van de bewustwording betreffende risico's en risicobeheersing is hierbij de belangrijkste doelstelling. Dit impliceert dat er enerzijds normen moeten worden gesteld, maar dat er anderzijds sprake moet zijn van maatwerk.

Door de provincie Zeeland wordt op dit moment, in samenwerking met de waterschappen en Rijkswaterstaat, gewerkt aan het *Zeeuws Kustbeleidsplan 2003*. Het plan wordt gezamenlijk met de beheersplannen gepubliceerd in het voorjaar van 2003. Het Zeeuws kustbeleidsplan gaat uit van een integrale benadering. Het plan wil een regionale vertaling geven van het rijksbeleid, met aandacht voor de Zeeuwse situatie. Het plan

heeft de ambitie richting te geven aan het beleid voor het oplossen van de twee belangrijkste probleempunten: hoe verzekeren we de toekomstige veiligheid tegen overstroming en hoe behouden en verbeteren we de ruimtelijke kwaliteit in de kustzone? Motto van het plan is daarom 'Van duurzaam veilig via duurzaam veilig met ruimtelijke kwaliteit naar: duurzame ruimtelijke kwaliteit met behoud van veiligheid'. Rode draad vormen de elementen Duurzaam, Robuust, Aantrekkelijk, Alert en Dynamisch. Het Zeeuws kustbeleidsplan staat voor samenhang van deze elementen.

Het kustbeleidsplan is tot stand gekomen in overleg met de opstellers van DeltaInZicht, een interprovinciaal project van de provincies Zeeland, Zuid-Holland en Noord-Brabant. DeltaInZicht geeft het kustveiligheidsbeleid op hoofdlijnen weer, het kustbeleidsplan gaat de diepte in. De integrale visie Delta beschrijft hoe de Delta er over dertig jaar uit kan zien, onder andere m.b.t. estuariene dynamiek, occupatie en veiligheid. De resultaten van DeltaInZicht worden in het voorjaar van 2003 gepresenteerd.

2.5 Integraal kustzonebeleid getypeerd

Resumerend kan worden gesteld dat een integraal kustzonebeleid is te typeren als een samenhangende territoriale benadering van de beleidsproblemen in het gebied waar land en zee elkaar ontmoeten. Met deze benadering wordt getracht het algehele economische, ecologische, sociale en culturele welzijn van het kustgebied en zijn gebruikers tegelijkertijd te optimaliseren. Specifiek voor Nederland is daarbij veiligheid een permanent aandachtspunt. Kenmerkend voor het integraal kustzonebeleid is voorts het streven met de natuurlijke processen en dynamiek van de kustzones mee te werken en rekening te houden met de grenzen, of de draagkracht, die natuurlijke processen met zich meebrengen.

In het onderhavige onderzoek wordt het streven naar een integraal kustzonebeleid beschouwd als een vraagstuk van ruimtegebruik in de (brede) zone waar land en zee elkaar ontmoeten. De ruimtelijke kwaliteit die daarbij wordt nagestreefd is een bestuurlijke opgave met specifieke karakteristieken:

- het gaat om de strategische afstemming van beleidsmaatregelen van overheden op plaatselijk, regionaal, nationaal en Europees niveau die gevolgen hebben voor de kustgebieden;
- naast de bestuurlijke afstemming van overheidshandelen is een afstemming noodzakelijk met andere belanghebbenden van wie de activiteiten van invloed zijn op de kustgebieden. Daartoe behoren geïnteresseerde partijen zoals plaatselijke burgers, niet-gouvernementele organisaties en het bedrijfsleven;
- het afstemmingsvraagstuk heeft daarbij zowel betrekking op de planning als het beheer van de hulpbronnen en de benutting van de ruimte in die gebieden, met bijzondere aandacht voor de projecten die vanuit veiligheidsoverwegingen uitgevoerd dienen te worden;
- deze afstemming is bovendien geen eenmalige activiteit, maar een lange termijn dynamisch proces van bestuurlijk handelen dat zich mettertijd steeds verder zal

ontwikkelen. Naast restrictieve elementen omvat het integraal kustzonebeleid belangrijke ontwikkelingselementen.

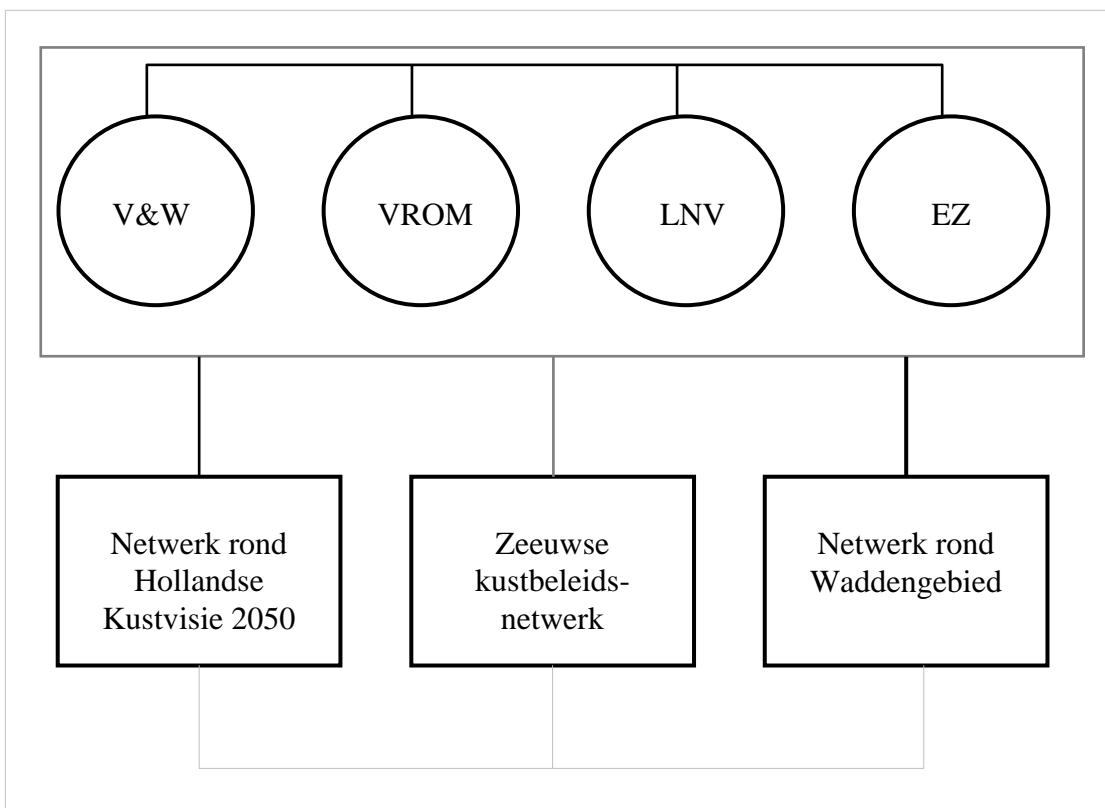

3 Algemene karakteristieken van het actorennetwerk rond het kustbeleid

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk worden enige algemene karakteristieken van het netwerk weergegeven. Binnen het netwerk participeren actoren die specifieke verantwoordelijkheden en bevoegdheden hebben ten aanzien van voor de kustzone relevante onderwerpen. Elk onderwerp bakent binnen het netwerk deelnetwerken af. Voor de rijksoverheden impliceert dit dat zij eigen deelnetwerken hebben die zijn gestructureerd rond de kerntaken van de diverse ministeries: veiligheid, ruimtelijke ordening, natuur en economie. Binnen het totale netwerk zijn daarnaast op geografische gronden drie regionale netwerken te onderscheiden: het netwerk dat zich richt op de Hollandse kust, het netwerk rond de Waddenzee en het netwerk rond de Zeeuwse kust. Figuur 1 geeft een overzicht van het netwerk rond het kustbeleid en de deelnetwerken die hierbinnen zijn te onderscheiden. Binnen en tussen de deelnetwerken wordt in specifieke overlegkaders gestreefd naar een gezamenlijk geïntegreerde inzet. Er is evenwel geen overlegkader voor het ontwikkelen van kustzonebeleid waarin alle actoren participeren. Slechts een beperkt deel van het netwerk is voorsnog betrokken bij de discussies over het kustbeleid.

Figuur 1: Het netwerk rond het kustbeleid

3.2 Actoren en hun verantwoordelijkheden

Een samenvattend overzicht met actorkarakteristieken is opgenomen in bijlage 3. Uit dit overzicht blijkt dat een aantal actoren kustveiligheid als overeenkomend primair belang heeft. Dit zijn met name V&W (DG Water en Directie Noord-Nederland) en de waterschappen, maar ook binnen de kustprovincies en kustgemeenten speelt kustveiligheid een belangrijke rol. V&W geeft expliciet aan een coördinerende rol binnen het kustbeleid te vervullen, maar beperkt deze rol primair tot het waarborgen van de kustveiligheid. VROM zet zich in voor het optimaliseren van het ruimtegebruik, LNV voor geïntegreerde landbouw, natuurontwikkeling en –behoud, recreatie en toerisme en visserij. EZ richt zich op energiewinning, scheepvaart, recreatie en toerisme. De provinciale taakopvatting is breder. De kerntaken van de provincie liggen op het vlak van de ruimtelijke ordening, veiligheid, economische ontwikkeling, leefbaarheid en bereikbaarheid van badplaatsen.

Waterschappen richten zich primair op waterkeringbeheer en hebben daarnaast nog verantwoordelijkheden als waterkwaliteitsbeheer en wegenbeheer. De gemeenten en Stadsgewest Haaglanden zetten zich in voor het publieke belang en hebben ruimtelijke ordening als belangrijkste taak in de kustzone. Zij hebben hierbij oog voor natuurontwikkeling en toeristisch-recreatieve ontwikkeling. De terreinbeheerders, zoals Noord-Hollands Landschap en PWN, beheren de duinen en het achterliggende gebied voor de natuurontwikkeling en –behoud. Daarnaast is PWN drinkwaterleverancier en –beheerder. Het recreatieve belang speelt bij beide organisaties een grote rol. De waterschappen, het stadsgewest en de gemeenten onderhouden contacten met elkaar en met de provincies.

De EUCC en de Kamer van Koophandel zijn intermediarissen. De EUCC vormt als Europese koepelorganisatie voor kustbeheer het grootste kustnetwerk voor professionals. Tot de 250 lidorganisaties van de vereniging behoren natuurorganisaties, onderzoeksinstituten en overheidsinstanties (in Nederland het RIKZ, Rijkswaterstaat (RWS), provincies en gemeenten). Naast de lidorganisaties kent de EUCC ook nog 500 leden die nauw gelieerd zijn aan kustrelevante organisaties. Het EUCC-netwerk is gestructureerd rond drie prioritaire aandachtsgebieden: kwaliteit van natuur, landschap en leefomgeving, toerisme en integraal kustzonebeleid. Het netwerk strekt zich uit over de hele Europese Unie (onder meer via lokale vertegenwoordigingen). In Brussel onderhoudt de EUCC contacten met de Commissie (DG 11) met name via het Eurosion consortium dat zich richt op kusterosie en –verdediging. In Nederland biedt de EUCC een kader voor informeel overleg tussen ministeries, pers, Tweede Kamer en natuurorganisaties als de St. Duinbehoud, de Waddenvereniging, Ecomare en de St. De Noordzee in het Samenwerkingsverband Kust en Zee. De Kamer van Koophandel heeft als primaire taak het behartigen van de collectieve regionale economische belangen. De Kamer van Koophandel opereert als tussenschakel tussen overheden en bedrijven en heeft vaak een klankbordfunctie. De Kamer van Koophandel Amsterdam onderhoudt op projectbasis onder meer contacten met het Ministerie van EZ, RWS Noord-Holland, de Provincies Noord- en Zuid-Holland, diverse gemeenten, het Waterschap Uitwaterende Sluizen, TRN, Recron, Corus en de zeehaven van IJmuiden.

De belangenbehartigers van de agrarische en de toeristisch-recreatieve sector zijn respectievelijk de WLTO en TRN. De Stichting De Noordzee is een milieu-organisatie die naar eigen zeggen de belangen van de Noordzee behartigt. De Stichting De Noordzee richt zich binnen het EUCC-netwerk specifiek op het groeiende ruimtegebruik op de Noordzee. De continu toenemende ruimteclaims voor scheepvaart, visserij, zendmasten, de Tweede Maasvlakte en voor het aanleggen van windmolenparken wordt kritisch beschouwd. De Stichting De Noordzee lobbyt hierover zowel bij gebruikers van de zee (scheepvaart, vissers en het Productschap Vis) als bij de diverse overheden (RWS Directie Noordzee, LNV Directie Visserij, VROM).

TRN heeft als primaire taak het bevorderen van toerisme en recreatie in Nederland. Zij doet dit door middel van beleidsbeïnvloeding op alle drie de bestuursniveaus. TRN participeert daarnaast in een aantal Europese trajecten. De WLTO zet zich met name in voor de bloembollentelers en glastuinbouwers in de kustzone. Zij onderhoudt hierover contacten met LNV en VROM, de Provincies Noord-Holland en Zuid-Holland en een aantal terreinbeheerders.

Een aparte rol speelt de Werkgroep geïntegreerde visserij. Deze heeft kenmerken van een alternatief exemplarische beweging. Men zoekt naar alternatieven voor bestaande visserij waarbij een integratie met kusttoerisme wordt nagestreefd. Aangezien de werkgroep slechts een jaar bestaat, zijn de contacten nog niet erg uitgebreid. De werkgroep probeert allereerst op regionaal niveau draagvlak voor haar activiteiten te creëren.

3.3 Bevoegdheden en personele inzet

Alle overheden, met uitzondering van EZ, hebben sectoraal verankerde bevoegdheden met betrekking tot de kustzone. De Wet op de Waterhuishouding, de Wet op de Waterkering, de Wet Beheer Rijkswaterstaatswerken, de Waterschapswet, de Wet op de Ruimtelijke Ordening en de Vogel- en Habitatrichtlijn, de Flora- en Faunawet, de Natuurbeschermingswet en de op deze wetten gebaseerde planfiguren legitimeren het overheidshandelen in de kustzone. Noch voor de rijksoverheden, noch voor de provinciale en gemeentelijke overheden is er sprake van een integrerend bevoegdhedenkader ten aanzien van de kustzone.

Uit de door de geïnterviewden geleverde gegevens blijkt dat de personele inzet van de actoren in de kustzone aanzienlijk verschilt. De personeelsinzet van de ministeries is op het Ministerie van V&W na bescheiden. Binnen het Ministerie van V&W is het overgrote deel van de ambtelijke inzet te vinden bij RWS en het RIKZ. Bij het Directoraat Generaal Water van het Ministerie van V&W is de inzet beperkt tot ongeveer 5 fte. De Ministeries van VROM en LNV hebben elk ongeveer 2,5 à 3 fte beschikbaar voor de kust. LNV heeft daarnaast wel een klankbordgroep Kust waarin meerdere mensen deelnemen. De personeelsinzet van het Ministerie van EZ ten behoeve van de kustzone wordt geschat op ongeveer 15 fte. Het merendeel van deze mensen is werkzaam bij de regiodirectie Noord-West.

Op provinciale schaal wordt met name bij de Provincie Noord-Holland relatief veel personeel ingezet. De gehele afdeling Water en Groen is met de kust bezig en bovendien speelt de kust ook een rol in het waterhuishoudingplan, het milieubeleidsplan en het verkeer- en vervoerplan. De Provincies Zuid-Holland en Zeeland spreken van een kleiner aantal mensen dat bij de kustzone betrokken is, maar onderstrepen dat veel mensen via flankerend beleid indirect of direct bij de kust betrokken zijn. Bij de waterschappen, de gemeenten, PWN en TRN is de personele inzet met name op de uitvoering gericht. Bij PWN zijn naar schatting 150 mensen werkzaam in de duinen als boswachter, houtvester of ecoloog. TRN heeft zo'n 180 mensen in dienst om het toerisme langs de Nederlandse kust te promoten. De personele inzet van de EUCC en de Stichting De Noordzee is bescheidener (12-14 fte). Hun werknemers houden zich voornamelijk bezig met beleidsontwikkeling en –beïnvloeding.

Benadrukt dient te worden dat de bovenvermelde getallen impressies van de geïnterviewden zijn, waarbij het onderscheid tussen beleid en beheer door elkaar heen loopt. Om meer betrouwbare uitspraken over de personeelsinzet voor de kustzone te kunnen doen is verdergaande analyse vereist.

3.4 Deelnetwerken op nationaal niveau

Het Directoraat-Generaal (DG) Water en RWS zijn de centrale actoren binnen het netwerk van het Ministerie van V&W. DG Water onderhoudt inzake kustveiligheid en waterkwaliteit contacten met de beleidsdirecties van de andere departementen, met name met VROM en LNV in het Interdepartementaal Overleg over de Kust (IDOK). Met veiligheid als primaire insteek wordt overleg gevoerd met VROM over de 5^e Nota RO en met LNV over natuur(behoud en ontwikkeling) in de kustzone. V&W beschouwt zichzelf - uitgaande van de eigen beheerstaak - vaak als co-financier van natuurontwikkelingsprojecten in de kustzone. RWS vormt de belangrijkste uitvoeringsorganisatie voor het kustveiligheidsbeleid. RWS onderhoudt op provinciale schaal contacten met provincies, kust- en eilandgemeenten en waterschappen binnen het Provinciaal Overleg Kust (POK). In enkele gevallen participeren in de POKs ook maatschappelijke organisaties. RWS heeft over Rottumeroog en –plaat regulier (jaarlijks) overleg met maatschappelijke organisaties binnen de Beheers Adviescommissie Rottumeroog (BAR).

Veel actoren die tot het netwerk van V&W behoren maken ook deel uit van het netwerk van het Ministerie van VROM. Vanuit ruimtelijke ordeningsperspectief onderhoudt VROM contacten over de kustzone met LNV, EZ, V&W en BuZA via het IDOK, de RPC en het Overleg Waterbeheer en Noordzee aangelegenheden (OWN) dat vaak samen vergadert met de Commissie Integraal Waterbeheer (CIW). Inzake het natte deel van de kust is de Directie Noordzee van RWS de belangrijkste gesprekspartner, aangezien de Noordzee één km vanaf de kustlijn niet meer gemeentelijk of provinciaal is ingedeeld. Provincies en gemeenten zijn sleutelpartijen in het netwerk rond het droge deel van de kust. Tot het netwerk van VROM behoren vele NGOs die de maatschappelijke sectoren

uit de kustzone vertegenwoordigen. Met name met koepelorganisaties uit deze sectoren heeft het ministerie in het kader van de 5^e Nota RO veel contacten onderhouden. Momenteel, d.d. december 2002, ontwikkelt VROM in samenspraak met V&W, LNV, EZ en BuZa een transnationale visie voor de Noordzee.

Natuur, landbouw en visserij zijn voor het Ministerie van LNV de kernissues die spelen in de kustzone. Rondom deze issues zijn verschillende netwerken ontstaan. In het natuurnetwerk participeren op strategisch niveau o.a. de provincies en de EUCC. Het ministerie is op operationeel niveau onder meer betrokken bij de natuurontwikkelingsprojecten Lentevreugd bij Wassenaar en De Kerf bij Bergen. Inzet van deze projecten is respectievelijk het omzetten van bollengrond in natuur en het openbreken van het duingebied om de zee wat meer speelruimte te geven. Binnen het landbouwnetwerk participeren naast LNV ook de provincies. Het belang van land- en tuinbouw wordt in dit netwerk vertegenwoordigd door de WLTO. Periodiek wordt door LNV overleg gevoerd met het Productschap Vis of met deelsectoren als de oesterkweek, onder andere over de consequenties van de ontwikkeling van de Tweede Maasvlakte voor de visserij.

De netwerken van het Ministerie van Economische Zaken (EZ) zijn gestructureerd rond de thema's energiewinning (olie, gas en wind), scheepvaart (havens), industrie en recreatie en toerisme. Het Kusttoerisme valt onder de Regiodirectie Noord-West van het DG Ondernemingsklimaat. Door de regiodirectie wordt overleg gevoerd met de gemeenten, provincies en de Kamers van Koophandel en eens per twee maanden met het toeristisch bedrijfsleven. EZ doet mee aan het in 1999 door de Provincie Noord-Holland opgerichte Toeristisch Platform Noord-Holland. In het platform zijn overheden en de Kamers van Koophandel vertegenwoordigd evenals toeristische en recreatieve organisaties als de Recron, de Hiswa en Horeca Nederland

3.5 De regionale deelnetwerken

De Provincies Noord- en Zuid-Holland vormen de centrale en sterk pro-actieve actoren in het netwerk dat zich richt op de Hollandse kust. Het ontwikkelen en verder uitwerken van de *Hollandse Kustvisie 2050* structureert dit netwerk. Met het oog hierop zijn binnen het netwerk een stuurgroep, een ambtelijke projectgroep en een klankbordgroep ingesteld. In de stuurgroep onder (vice-)voorzitterschap van de twee gedeputeerden participeerden RWS, VROM, RWS Directie Noord-Holland, de Hoogheemraadschappen van Delfland en van Uitwaterende Sluizen in Hollands Noorderkwartier, het Waterschap de Brielse Dijkkring, de gemeente Katwijk en de Vereniging van Noordhollandse kustgemeenten. Elke provincie had een inbreng van 3 à 4 fte in de ambtelijke projectgroep. Stuur- en projectgroep werden geflankeerd door een klankbordgroep waarin alle relevante NGOs (de Kamer van Koophandel, St. Duinbehoud, de visserij-organisaties, bloembollenkwekers, actiegroepen als *Laat de kust met rust* etc.) participeerden. Veiligheid vormde het vertrekpunt voor de discussies in de regio. In 25 regionale bijeenkomsten is contact gezocht met burgers en andere betrokkenen. In totaal hebben ongeveer 1500 mensen gehoor gegeven aan de oproep van de media om deel te nemen

aan de visievorming. Elke regio is driemaal bezocht. De eerste keer om informatie te geven, de tweede keer om informatie te halen en de derde keer om te laten zien wat de provincies ermee hebben gedaan. Dankzij deze aanpak is er meer draagvlak ontstaan. Tot het deelnetwerk rond de Hollandse Kust behoren ook het stadsgewest Haaglanden en terreinbeheerders als het Noord-Hollands Landschap en Provinciale Waterleidingen Noord-Holland.

Het netwerk in het Waddengebied heeft in de vorm van het Coördinatie College Waddengebied (CCW) en het Regionaal Coördinatie College Waddengebied (RCW) een eigen coördinatielichaam. Hierin participeren de direct betrokken overheden. In het Regionaal Coördinatie College Waddenzee (RCW) zitten EZ, VROM, LNV, RWS, de Provincies Noord-Holland, Groningen, en Friesland en de kust- en eilandgemeenten. Structurerend elementen binnen dit netwerk zijn de *PKB Waddenzee* en het *Beheerplan Waddenzee*. Via de WaddenAdviesRaad (WAR) dragen de beleidssectoren natuur en milieu, recreatie en toerisme, alsmede economie en bedrijvigheid adviezen aan. Bijlage 4 bevat een meer gedetailleerd overzicht van het netwerk van actoren rond het Waddengebied. De Werkgroep geïntegreerde Visserij maakt ook deel uit van dit netwerk, maar is door haar korte bestaan nog niet sterk geïntegreerd.

De Provincie Zeeland vormt de centrale actor in het Zeeuwse kustbeleidsnetwerk. In dit beleidsnetwerk participeren naast de provincie, RWS Directie Zeeland, het Waterschap Zeeuwse eilanden, het Waterschap Zeeuws Vlaanderen, Recron, ZLTO (landbouw), de gemeenten en het Zeeuws Overleg Waterkeringen (ZOW). Het Zeeuws kustbeleidsnetwerk is gestructureerd rond het *Zeeuws Kustbeleidsplan*. In een eerder stadium is een deel van het netwerk geactiveerd bij de ontwikkeling van de Gekleurde Kust, de Kustvisie voor West-Zeeuws Vlaanderen. Hierbij is niet alleen gekeken naar de kust in enge zin, maar zijn alle functies met kostenplaatjes in kaart gebracht. Aan de hand van dit document heeft de gebiedscommissie West Zeeuwsch-Vlaanderen getracht ICES-gelden naar de regio te krijgen. De visie is inmiddels uitgewerkt tot de nota *Integraal Kustzonebeleid West-Zeeuws Vlaanderen*. Dat de Provincie Zeeland integratie hoog in haar vaandel heeft blijkt ook uit haar inspanningen om haar RO, water en milieubeleid te integreren in één Integraal Omgevingsplan.

De regionale netwerken verschillen qua institutionele structuur. In Noord- en Zuid Holland is er sprake van een los verband met als inzet het ontwikkelen van een visie. In het Waddengebied is de structuur van permanente aard. In Zeeland is men de visiefase inmiddels voorbij en is het netwerk geactiveerd om een plan te ontwikkelen. De positie van de rijksoverheden is het sterkst in het Waddennetwerk. In alle drie de netwerken spelen de provincies een centrale rol.

3.6 Overlegkaders

Binnen het totale netwerk zijn door de geïnterviewden verschillende overlegkaders genoemd. Deze overlegkaders hebben verschillende aandachtsvelden. Zij zijn operationeel op verschillende schaalniveaus. Ook verschillen zij qua deelnemers en

formele status. Tabel 1 bevat een overzicht van de door de geïnterviewden naar voren gebrachte kaders. De tabel blijkt verre van volledig te zijn. Lang niet alle overlegkaders binnen het netwerk zijn genoemd. Zo ontbreken onder meer de Natuurbeschermingsraad en de Rijksmilieuhygiënische Commissie (RMC).

Tabel 1: Overlegkaders binnen het kustnetwerk

Naam	Aandachtsvelden	Geografische scope	Deelnemers	Status
IDOK	Kustvraagstukken, o.a. Beleidslijn Kust	Nederlandse kust	Ambtenaren van de ministeries EZ, LNV, VROM en V&W.	Informeel overlegorgaan
RPC	Ruimtelijke ordening	Nederland	Directeuren-Generaal van alle departementen	Artikel 51 Wet RO
OWN	Waterbeheer en Noordzee	Nederlandse kust en de Noordzee	Overheid, marktpartijen, maatschappelijke groeperingen	Informeel overlegorgaan, niet besluitvormend
CIW	Waterkwantiteit en -kwaliteit	Nederland	Prins Willem-Alexander, Directeuren-Generaal V&W, LNV, VROM, vertegenwoordigers IPO, Unie van Waterschappen en VNG	Adviesorgaan, ingesteld door de Minister van V&W 28-11-2001
BOK	Kustverdediging	Nederlandse kust	Staatssecretaris V&W, ambtenaren van VROM, LNV en EZ, voorzitters POK, vertegenwoordiging waterschappen en gemeenten	Informeel overlegorgaan, ingesteld in de 3 ^e Kustnota
CCW	Bevorderen gecoördineerd Waddenbeleid	Waddenzee	Rijk, provincies en gemeenten	Overlegorgaan ingesteld bij KB 21-6-1980
RCW	Uitvoering Waddenbeleid	Waddenzee	Inspectie RO, Stuurgroep Waddenprovincies	Overlegorgaan ingesteld door het CCW in 1991
WAR	Aangelegenheden van algemeen belang voor het Waddengebied	Waddenzee	Vertegenwoordigers Natuur en Milieu, Recreatie en Toerisme, Economie en Bedrijvigheid, alsmede wetenschappelijke deskundigen	Adviesorgaan in 1996 opnieuw ingesteld via de Wet op de Waddenadviesraad
WOK	Kustverdediging	Waddenzee	RWS Dienstkring Waddeneilanden en Waddengemeenten	Werkgroep van het POK, Overlegorgaan ex artikel 8 Wet op de Waterkering
OOW	Gemeentelijk beleid	Waddenzee	Waddeneilanden	Informeel overlegorgaan
Stuur en Project-groep Hollandse Kustvisie 2050	Opstellen Kustvisie	Noord- en Zuid-Holland	Provincies Noord- en Zuid-Holland, gemeenten, waterschappen, VROM, RWS Directie Noord-Holland	Ingesteld door GS van Noord- en Zuid-Holland
POK Noord-Holland	Kustverdediging	Noord-Hollandse kust	Provincie, Noord-Hollandse kustgemeenten, waterschap, terreinbeheerders	Overlegorgaan ex Artikel 8 Wet op de Waterkering
POK Zuid-Holland	Kustverdediging	Zuid-Hollandse kust	Provincie, Zuid-Hollandse kustgemeenten, waterschap	Overlegorgaan ex Artikel 8 Wet op de Waterkering
Overlegorgaan Noord-Hollands kustgemeenten	Kustvraagstukken	Noord-Holland	Noord-Hollandse kustgemeenten	Informeel overlegorgaan

Naam	Aandachtsvelden	Geografische scope	Deelnemers	Status
Bestuurlijk Platform Zuidvleugel	Opstellen integraal ontwikkelingsplan Westland	Westland	Provincie Zuid-Holland, Stadsgewest Haaglanden, zeven Westland gemeenten, de Hollandse Werkgevers Vereniging, Kamer van Koophandel, WLTO, Hoogheemraadschap	Informeel overlegorgaan
Projectbureau Masterplan Noordzeekanaal gebied	Opstellen gebiedsplan	Noordzeekanaal gebied	Kamer van Koophandel, Provincie Noord-Holland, gemeenten, Corus, Zeehaven IJmuiden	Ingesteld door GS
ZOW	Kustverdediging	Zeeland	Provincie Zeeland en gemeenten, NGOs	Artikel 8 Wet op de Waterkering
Projectgroep Zeeuws Kustbeleidsplan	Opstellen kustbeleidsplan	Zeeland	Provincie Zeeland, 3 kustgemeenten, RWS Zeeland, 2 waterschappen, terreinbeheerder	Ingesteld door GS
Gebiedscommissie West-Zeeuws Vlaanderen	Opstellen gebiedsplan	West-Zeeuws Vlaanderen	Gedeputeerde, burgemeesters en wethouders, dijkgraaf, vertegenwoordigers landbouw, natuur en milieu, toerisme, Kamer van Koophandel, Dienst Landelijk Gebied	Ingesteld door GS op 6 mei 2002

Sommige kaders zijn permanent, andere meer projectmatig. Tot de meer structurele interdepartementale kaders behoren het Interdepartementaal Overleg Kust (IDOK), de Rijksplanologische Commissie (RPC), het Overleg Waterbeheer en Noordzee aangelegenheden (OWN), de Commissie Integraal Waterbeheer (CIW), het Centrale Coördinatiecollege Waddenzee (CCW) en het Regionale Coördinatiecollege Waddenzee (RCW). De formele status van deze kaders verschillen evenwel.

De sectorspecifieke overlegkaders hebben betrekking op veiligheid, natuurontwikkeling en toerisme. Met veiligheid als primaire insteek wordt overleg gevoerd binnen structurele overlegkaders als het Bestuurlijk Overleg Kust (BOK), de Provinciale Overleggen Kust (POK) en het Zeeuws Overleg Waterkeringen (ZOW). Het BOK is ingesteld in de derde Kustnota (2000, p. 83) als platform voor een jaarlijks overleg tussen het Ministerie van Verkeer en Waterstaat en de voorzitters van de Provinciale overlegorganen voor de kust. Onder invloed van beleidsontwikkelingen als de provinciale kustvisies en de Beleidsagenda voor de kust, waarbij departementen, provincies, gemeenten en waterschappen nauw hebben samengewerkt, is in maart 2002 besloten om de samenstelling van de BOK te verbreden (verslag BOK, 13 maart 2002). Naast deze meer structurele kaders vindt ook op een meer ad hoc basis overleg plaats. In het kader van de beleidsagenda *Naar integraal kustzonebeleid* is een zestal discussiebijeenkomsten gehouden met betrokken partijen, inclusief NGO's en in het kader van de *Hollandse Kustvisie 2050* zijn specifieke regiobijeenkomsten gehouden waarbij ook de omwonenden zijn uitgenodigd. Voor de ruimtelijke ordening zijn de specifieke overlegkaders rond de 5^e Nota RO relevant en op regionale schaal kaders rond het Integraal Ontwikkelingsplan Westland. Het Structuurschema Groene Ruimte (SGR) heeft voor een overlegkader voor natuur(ontwikkeling) op nationaal niveau gezorgd. Op

kleinere schaal wordt over natuur(ontwikkeling) overleg gevoerd in ad hoc overlegkaders als de Beheersadviescommissie Rottumeroog en –plaat (BAKR) (door RWS Directie Noord-Nederland, LNV Directie Noord, de gemeente Eemsmond, Staatsbosbeheer, de Waddenvereniging, de Vereniging van Oevereigenaren en de St. Vrienden van Rottumeroog- en –plaat) alsmede in de Projectgroepen Lentevreugd, De Kerf en Duinzoomplan. Het Toeristisch Platform Noord-Holland richt zich specifiek op de ontwikkeling van het (kust)toerisme. Hierin zijn overheden, Kamers van Koophandel en recreatieve organisaties zoals Recron, Hiswa en Horeca Nederland vertegenwoordigd.

Het merendeel van de sectorale overlegkaders heeft ook een gebiedsspecifieke focus. Tot de gebiedsspecifieke overlegorganen behoren tevens het Projectbureau Masterplan Noordzeekanaalgebied, de Gebiedscommissie West-Zeeuws Vlaanderen en intergemeentelijke initiatieven als het Overlegorgaan Noord-Hollandse kustgemeenten en het Overleg Orgaan Waddeneilanden (OOW). Het OOW is een van de overlegorganen in het Waddengebied naast de reeds genoemde CCW en RCW. De Dienstkring Waddeneilanden van RWS participeert op uitvoeringsniveau met de Waddengemeenten in het Werkoverleg Kust (WOK). Maatschappelijke organisaties voeren overleg in de Waddenadviesraad en samen met RWS in de Beheersadviescommissie Rottumeroog en –plaat (BAKR).

NGOs nemen op Europees, rijks- en provinciaal niveau deel aan de dialoog over kustzonebeleid. NGOs maken ook deel uit van verschillende overlegkaders, echter veelal op ad hoc basis. TRN is bijvoorbeeld betrokken geweest bij discussies over nationale beleidsdocumenten als de Beheersvisie Noordzee 2010 van de directie Noordzee van RWS, de nota *Kust op Koers* en de beleidsagenda *Naar integraal kustzonebeleid* en bij provinciale beleidsdocumenten als de *Hollandse Kustvisie 2050* en het *Zeeuwse Kustbeleidsplan*. De EUCC verzorgt het secretariaat van de internationale projectgroep Quality of Coastal towns. Dit project wordt gefinancierd vanuit het EU Interreg IIC Programma. Dit impliceert dat de EUCC participeert in relevante overlegkaders op EU-niveau. Daarnaast is de EUCC op lokaal betrokken bij een van de deelprojecten die onder het Quality of Coastal towns initiatief vallen, in casu het verbeteren van het toeristisch product in de gemeente Bergen. Hiertoe moet een plan worden ontwikkeld waarbij gebruik wordt gemaakt van de sterke punten in natuur en landschap en cultureel erfgoed, maar tevens oog is voor de zeespiegelstijging en het feit dat er steeds meer onderhoud moet worden geleverd aan de kustverdediging. De EUCC voert tevens overleg binnen EuroSION. In dit door de EU bekostigde consortium participeren naast de EUCC onderzoeksinstituten uit Nederland (RIKZ), Frankrijk en Spanje. met kusterosie en overstromingen. Binnen het consortium is de EUCC verantwoordelijk voor het formuleren van beleidsaanbevelingen over kusterosie en overstromingen. De EUCC werkt veel samen met de St. Duinbehoud, Ecomare en de St. De Noordzee in het samenwerkingsverband Kust en Zee (de Vereniging van Vier). Via dit samenwerkingsverband worden natuurvisies met een integraal karakter uitgedragen, bijvoorbeeld tijdens de jaarlijkse Week van de Zee. De Stichting De Noordzee werkt niet alleen samen met de EUCC, maar ook met het NIOZ en Ecomare in de Stichting Pro Sea. Daarnaast participeert de Stichting De Noordzee in door de overheid ingestelde overlegkaders (bijvoorbeeld in het kader van de 5^e Nota RO en het SGR). De Kamer van

Koophandel is mede oprichter van het Projectbureau Masterplan Noordzeekanaalgebied. Samen met de Provincie Noord-Holland, gemeenten, Corus en de zeehaven IJmuiden wordt beleid ontwikkeld voor het gebied rond het Noordzeekanaal.

Het voorafgaande leert dat er binnen het netwerk weliswaar meerdere overlegkaders zijn, maar dat er geen specifiek orgaan met enige status is waarbinnen alle relevante partijen participeren. Het meeste overleg wordt deelnetwerk specifiek gevoerd. Op landelijk niveau hebben de bestaande overkoepelende organen een specifieke sectorale invalshoek. De onderlinge verhouding tussen deze organen is evenwel onduidelijk. Veel gebiedsgericht overleg blijkt op ad hoc basis plaats te vinden in organen zonder officiële status. De CCW vormt hierop een uitzondering. In alle deelnetwerken is er sprake van NGO inbreng. De deelnetwerken verschillen in deze niet significant. NGOs participeren met name in sectorspecifiek ad hoc overleg

3.7 Betrokkenheid bij de discussie over een meer integraal kustzonebeleid

Slechts een beperkt deel van het totale netwerk is geactiveerd in het kader van de gedachteontwikkeling rond integraal kustzonebeleid. Aan de discussies over integraal kustzonebeleid in EU-verband is deelgenomen door de Ministeries van V&W en LNV. Bij de nationale discussies over integraal kustzonebeleid zijn meerdere ministeries betrokken. Er wordt maandelijks interdepartementaal overleg gevoerd over onder meer de beleidsagenda *Naar integraal kustzonebeleid* in het kader van de *Beleidslijn voor de Kust*. De geïnterviewde provincies zijn hierbij slechts zijdelings betrokken geweest. Zij leggen prioriteit bij hun eigen provinciale visies. Een deel van de geïnterviewde gemeenten heeft deelgenomen aan de discussies. Het Hoogheemraadschap van Delfland, de POKs, het Noord-Hollands Landschap en de Kamer van Koophandel participeren op ad hoc basis. TRN daarentegen is een actievere gesprekspartner, overigens niet alleen voor de rijksoverheid, maar ook voor de provincies. Van alle actoren zijn de WLTO en de Werkgroep geïntegreerde visserij totnogtoe het minst betrokken geweest bij het overleg over integraal kustzonebeleid. De EUCC en de Stichting De Noordzee participeren eveneens niet actief in de nationale discussie over het kustzonebeleid. Zij laten dit vooralsnog over aan de Stichting Duinbehoud.

3.8 Conclusie

Integraal kustzonebeleid dient vorm te krijgen binnen het kustnetwerk dat bestaat uit pluriforme actoren. Binnen het kustnetwerk is sprake van institutionele fragmentatie. Er is geen geïnstitutionaliseerd kader voor integraal kustzonebeleid dat de hele kustzone omvat. Binnen het netwerk ontbreekt een overkoepelend kader met status waarbinnen het kustzonebeleid wordt geagendeerd. Op nationaal niveau is het netwerk nog niet sterk geactiveerd rondom het concept integraal kustzonebeleid. Met enige aarzeling zou gesteld kunnen worden dat het BOK zich in deze richting zou kunnen ontwikkelen. Van institutionalisering is wel sprake in sectorale zin en op regionale schaal.

Binnen het totale netwerk kunnen zowel sectorale (veiligheid, natuur en ruimtelijke ordening) als gebiedsspecifieke deelnetwerken worden onderscheiden. Qua personele inzet verschillen deze deelnetwerken aanzienlijk van elkaar. Van de mensen die werkzaam zijn ten behoeve van de kustzone vindt het merendeel emplooi bij het Ministerie van Verkeer en Waterstaat. NGOs participeren in alle onderscheiden netwerken, echter veelal op ad hoc basis.

De verschillende sectorale deelnetwerken zijn onderling wel gerelateerd. Op rijksniveau vindt tussen de deelnetwerken overleg plaats binnen het IDOK, het OWN en de RPC.

De mate van institutionalisering verschilt tussen de regionale deelnetwerken. Het netwerk rond de Waddenzee is dankzij de PKB Waddenzee het meest geïnstitutionaliseerd. De bestaande overlegkaders in het gebied hebben een formele juridisch status. De netwerken rond de Hollandse en Zeeuwse kust hebben vooralsnog een ad hoc karakter. Langdurige continuering van deze netwerken is echter zeker niet uitgesloten. Binnen deze deelnetwerken ontwikkelen de overheidsactoren hun eigen strategische visies, sommige met de pretentie tot integratie. Onderling hebben de drie regionale netwerken weinig raakvlakken.

Binnen de diverse netwerken zoeken de partijen momenteel naar een optimale bestuurlijke invulling voor een integraal kustzonebeleid. In het volgende hoofdstuk zal blijken dat de percepties daaromtrent verschillen.

4 Percepties binnen het netwerk

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk worden de percepties van de actoren ten aanzien van de kustzone en het vigerend beleid geanalyseerd. Deze percepties verschillen per actor. Allereerst zijn er verschillende opvattingen over de reikwijdte van de kustzone en de ruimteconflicten die zich in deze zone voordoen. Daarnaast worden er verschillende knelpunten in het vigerende beleid ten aanzien van de kustzone onderkend die hun weerslag hebben op het oordeel over de mate van integraliteit van dit beleid. Volgens de geïnterviewden kan een integrale aanpak een meerwaarde hebben. Minder eensgezindheid bestaat er evenwel over de precieze invulling van het concept integraal kustzonebeleid.

4.2 De reikwijdte van de kustzone

Bijlage 5 geeft een samenvattend overzicht van de geografische reikwijdte van de kustzone zoals de actoren deze percipiëren en van de ruimteconflicten die volgens de actoren in deze zone spelen. Uit de bijlage blijkt dat de geografische reikwijdte van de kustzone functie- of sectorspecifiek is. VROM, de provincies en de EUCC geven dit ook zelf aan. Bij andere actoren klinkt hun primaire verantwoordelijkheid door in de definiëring van de kustzone. Zo kijken V&W en de waterschappen primair naar de kustzone als het gebied dat noodzakelijk is voor de kustverdediging. Voor PWN is de kust beperkt tot het duingebied dat onder haar beheer valt. De definitie van het Noord-Hollands Landschap sluit hierbij aan. Waar deze organisatie meer landinwaarts kijkt ten behoeve van natuurbehoud en –ontwikkeling, richt de Werkgroep geïntegreerde visserij haar blik juist meer zeewaarts, evenals de EUCC en de Stichting De Noordzee. De EUCC en de Stichting De Noordzee definiëren de kustzone in zeewaartse richting het ruimst door de gehele EEZ er onder te laten vallen. De Stichting De Noordzee beschouwt bovendien geheel Nederland als kustzone.

Binnen het V&W- netwerk klinkt het schaalniveau waarop actoren werkzaam zijn door in de definitie van de kustzone. De rijkspartijen definiëren de kustzone als het gebied dat zich uitstrekt van de –20 m dieptelijn tot en met de waterkering landinwaarts. DG Water kiest hierbij niet voor een strakke begrenzing door ook het gebied dat van invloed kan zijn op de waterkering tot de kustzone te bestempelen. Voor RWS stopt de kustzone bij de duinenrij. Het Hoogheemraadschap van Delfland en het Waterschap Zeeuwse eilanden focussen met hun begrenzing primair op de waterkering.

Binnen het RO-netwerk worden meerdere definities gehanteerd. Hier heerst consensus over een functiespecifieke begrenzing van de kustzone. Zo definieert de Provincie Noord-Holland de kustzone vanuit veiligheidsoogpunt als het gebied dat 300 a 400 m landinwaarts ligt. Voor badplaatsen is de begrenzing wat ruimer. Hier wordt gesproken van een gebied van 600-700 m landinwaarts. Bezien vanuit recreatief perspectief behoort

de gehele provincie tot de kustzone. Ook binnen dit deelnetwerk geldt dat de rijkspartij, i.c. het Ministerie van VROM een ruimere definitie hanteert dan de regionale partijen.

Ook binnen het netwerk van het Ministerie van LNV hanteert de rijkspartij de ruimste definitie. LNV beschouwt het Waddengebied, de Noordzeekust, het Zeeuwse estuarium en heel West-Nederland tot de kustzone. In meer pragmatische zin kan men zich goed vinden in de definitie uit de 5^e Nota RO. De WLTO en het Noord-Hollands Landschap betrekken in hun definitie alleen de landzijde, dat wil zeggen de duinen, de binnenduinrand en de aanpalende gebieden waar bloembollenteelt en glastuinbouw plaats vindt.

Binnen het EZ netwerk klinkt de taakopvatting van de actoren eveneens door in de definiëring van de kustzone. EZ spreekt van de kust, de kustfundamenten en de achterliggende gebieden. De achterliggende gebieden worden ook door TRN benadrukt. Vanuit toeristisch perspectief beschouwt TRN de kustzone als de kustgemeenten en het achterland tot aan Amsterdam. De Kamer van Koophandel neemt daarentegen ook industriële en scheepvaartbelangen in ogenschouw en trekt de grens zeewaarts wat ruimer door ook de IJgeul tot de kustzone te rekenen.

Voor de regionale netwerken geldt dat de rijksactoren en provincies de ruimste begrenzing kiezen. In Noord- en Zuid-Holland kiezen de provincies voor een functiespecifieke afbakening. Qua reikwijdte vallen de definities van het Hoogheemraadschap van Delfland, het Stadsgewest Haaglanden, de gemeente Bergen, het Noord-Hollands Landschap, PWN en de WLTO hierbinnen. In het Waddengebied rekent RWS het gehele duingebied tot de kustzone. Dit impliceert dat de gemeente Vlieland er volledig in valt, hetgeen de gemeente ook zelf aangeeft. De situatie in Zeeland verschilt niet van die in Holland. Ook hier kiest de provincie voor een functiespecifieke afbakening en kijkt het Waterschap Zeeuwse eilanden primair naar de waterkering.

De definitie van de kustzone blijkt in hoge mate te worden bepaald door de verantwoordelijkheden van de geïnterviewde actoren. Voor alle onderscheiden deelnetwerken geldt dat de rijkspartijen voor de ruimste geografische begrenzing van de kustzone kiezen.

4.3 Ruimteconflicten in de kustzone

In de kustzone worden de actoren met verschillende ruimteconflicten geconfronteerd. De meeste ruimteconflicten spelen zich op land af. Op het droge deel van de kustzone gaat het veelal om de onderlinge spanningen tussen de ruimteclaims voor veiligheid, economische ontwikkeling (recreatie en toerisme en industrie), natuur, landbouw (glastuinbouw en bloembollenteelt), drinkwater en verstedelijking. Het is met name VROM dat een aantal ruimteconflicten op zee signaleert. Van VROM-zijde is geweest op het onderling botsen van ruimteclaims voor natuur, visserij, scheepvaart en voor windmolenparken. Daarnaast zijn er specifieke problemen rond zandwinning is de

zeebodem versnipperd door de aanwezigheid van een groot aantal in onbruik geraakte kabels en leidingen. Ook de EUCC en de Stichting De Noordzee percipiëren conflicten op de zee.

De meeste actoren onderkennen in principe de noodzaak om voor veiligheid ruimte te reserveren. Desondanks pleiten de gemeenten voor ruimere rode contouren om de bestaande bebouwing heen ten behoeve van woningbouw en recreatieve ontwikkeling, van o.a. de badplaatsen. Deze ruimteclaim richting strand en duingebieden stuit op weerstand. Tegelijkertijd wordt het economische belang van recreatie en toerisme door de meeste actoren onderkend. Meer landinwaarts stuit de ruimteclaim voor agrarische activiteiten zoals bollenteelt en glastuinbouw op weerstand. Plannen voor de verplaatsing van deze functies meer landinwaarts, zijn dan ook in ontwikkeling.

Projecten als de Tweede Maasvlakte impliceren dat het idee van een zeewaartse uitbreiding wordt omarmd. Zeewaartse uitbreiding wordt door verscheidene actoren aangedragen als mogelijke oplossing voor de ruimteschaarste op het land. De meningen hierover zijn echter verdeeld. De Stichting De Noordzee acht zeewaarts uitbreiden in het licht van klimaatverandering en zeespiegelstijging onveilig. Ook de EUCC ziet hierin geen duurzame oplossing.

Qua probleempercepties verschillen de deelnetwerken marginaal. Er zijn wel enige accentverschillen. Binnen het netwerk van V&W wordt prioriteit bij veiligheid gelegd en in het verlengde hiervan geconstateerd dat deze botst met de claim voor bebouwing en recreatie. Binnen het netwerk van VROM en LNV wordt minder accent gelegd op veiligheid, maar wordt geconstateerd dat de kustzone meerdere functies herbergt die onderling gegeven de schaarse ruimte kunnen conflicteren. Binnen het deelnetwerk van EZ krijgt het toeristisch belang meer nadruk. Ruimteconflicten worden met name gepercipieerd in de zin dat natuur en veiligheidsbelangen de mogelijkheden van kustplaatsen tot uitbreiding en toeristische vernieuwing beperken. De Kamer van Koophandel wijkt hierbij overigens enigszins af. Voor de Kamer is het belangrijkste ruimteconflict de botsing tussen de claims voor wonen en voor werken. Deze openbaart zich met name rond industrieterreinen waar milieunormen onder druk staan. Binnen en tussen de regionale deelnetwerken is er sprake van grote consensus over de ruimteconflicten. Ook binnen de regionale deelnetwerken wordt benadrukt dat natuur en veiligheidsbelangen de (uitbreidings)mogelijkheden van kustplaatsen beperken. Een specifiek ruimteconflict doet zich voor binnen het netwerk rond de Hollandse kust. Zowel de gemeente Bergen als de WLTO wijzen op het stijgen van de grondwaterstand die botst met de belangen van bewoners en van de agrarische sector. Dit conflict is niet binnen andere deelnetwerken gepercipieerd.

Resumerend kan worden gesteld dat er binnen het netwerk geconstateerd wordt dat meerdere functies botsen. Het is met name het netwerk van V&W dat uitgaat van een expliciete prioritering van het veiligheidsbelang. Binnen andere netwerken wordt het veiligheidsbelang niet ontkend, maar wordt er ook ruimte voor andere functies gevraagd.

4.4 Knelpunten in het vigerend beleid

De door de actoren gepercipieerde beleidsknelpunten zijn gedetailleerd omschreven in bijlage 6. Door de actoren worden verschillende knelpunten benadrukt. De knelpunten blijken betrekking te hebben op de verdeling van verantwoordelijkheden en de hierdoor noodzakelijke afstemming, op de restricties die de rijksoverheden aan lagere overheden opleggen, de onzekerheden met betrekking tot het rijksbeleid, de dominante rol van veiligheid in het rijksbeleid, het ontbreken van voldoende financiën voor een integrale aanpak en op het handhaven van bestaande regels. Tabel 2 geeft een overzicht van de geconstateerde knelpunten.

Tabel 2: Knelpunten in het huidige beleid

Knelpunten	Gepercipieerd door
<i>Verantwoordelijkheden</i>	
Onduidelijke verdeling verantwoordelijkheden	VROM, LNV, Stichting De Noordzee
Lagere overheden weigeren verantwoordelijkheid voor veiligheid	V&W (DG Water)
Gebrek aan afstemming	WLTO, Werkgroep geïntegreerde visserij
Intraprovinciale afstemming	VROM
Verkokering van de rijksoverheid	Provincie Noord-Holland, EUCC
Rijksoverheden durven niet te delegeren	Provincie Zeeland
Gebrek aan afstemming tussen beleid waterschap en bestemmingsplan gemeente	Hoogheemraadschap van Delfland Gemeente Bergen
Gebrek aan regionaal maatwerk Rijk	Gemeente Vlieland
Teveel nota's (afstemming)	Noord-Hollands Landschap, KvK
<i>Onzekerheid over het rijksbeleid</i>	
Discussie rond zwakke schakels leidt tot onzekerheid	V&W (DG Water), VROM, LNV, Provincie Zuid-Holland, Provincie Zeeland
5e Nota RO nog niet vastgesteld	VROM
Het rijksbeleid is onduidelijk	Stadsgewest Haaglanden
<i>Rijksbeleid is te restrictief</i>	
Contouren rond natuurgebieden zijn te strikt	EZ, Gemeente Vlieland, TRN
Vogel en Habitatrichtlijn en Flora- en Faunawet te strikt	Waterschap Zeeuwse eilanden, TRN
RWS werkt zorgplicht te gedetailleerd uit	Provincie Noord-Holland
VROM heeft te strikte rode en groene contouren in de 5 ^e Nota RO opgenomen	V&W (RWS)
Rijksbeleid is te restrictief	Gemeente Vlieland
Te strikte regels voor visserij	Werkgroep geïntegreerde visserij
Gemeente heeft wel lasten van het strand, maar mag er niets doen	Gemeente Bergen
<i>Dominante rol van veiligheid in het rijksbeleid</i>	
Te weinig aandacht voor EU-aanbeveling	VROM, LNV
Voor een integraal kustzonebeleid ontbreekt de sense of urgency	LNV
Veiligheidsbeleid smooit creativiteit	EZ, TRN, KvK
Economisch belang heeft te weinig prioriteit	EZ
<i>Gebrek aan financiën</i>	
Gebrek aan financiële middelen voor een integraal kustzonebeleid	V&W (DG Water), EZ, Provincie Zeeland, Noord-Hollands Landschap
<i>Handhaving regels</i>	
Handhaving van regels rondom strandexploitatie en op zee	Waterschap Zeeuwse eilanden St De Noordzee
RWS is inconsequent in handhaving	Provincie Noord-Holland

Knelpunten	Gepercipieerd door
<i>Overige knelpunten</i>	
Versnippering Duinzoomplan	Noord-Hollands Landschap
De drinkwaterfunctie moet weg uit de duinen	PWN
Teveel focus op binnenduinrand in het beleid	WLTO
De polariserende inzet van EZ en LNV tav natuur	EUCC

Uit tabel 2 blijkt dat er geen knelpunten zijn die alle actoren delen. Knelpunten die voortvloeien uit de verdeling van verantwoordelijkheden worden evenwel veelvuldig geconstateerd. Ook spreken actoren van een te restrictief rijksbeleid. De onduidelijkheid rond de zwakke schakels, gevolgd door een gebrek aan financiële middelen en de te stringente groene en rode contouren zijn de knelpunten die door de meeste actoren zijn gepercipieerd.

De gepercipieerde knelpunten blijken niet deelnetwerk specifiek te zijn. In de knelpunten klinken veeleer de klassieke spanningen tussen het Rijk en de lagere overheden door, waarbij lagere overheden een zekere weerstand koesteren tegen het beknotten van hun beleidsvrijheid door de rijksoverheid ten behoeve van veiligheid of natuurbehoud. Opvallend is dat zowel VROM als LNV een gebrek aan aandacht voor de EU-aanbeveling als knelpunt percipiëren. Bij de zwakke schakels worden geen fundamentele kanttekeningen geplaatst. Op abstract niveau is er geen discussie, maar er is onduidelijkheid over de koers van V&W sinds het verschijnen van het advies van de Technische Adviescommissie Waterkeringen (TAW) in oktober 2002. In dit advies wordt betoogd dat de te verwachten golfbelasting hoger zal zijn dan bij het definiëren van de zwakke schakels is aangenomen. Dit zou tot een andere prioritering van het aanpakken van de zwakke schakels kunnen leiden.

Het is opvallend dat geen van de geïnterviewden expliciet als knelpunt naar voren brengt dat er van een specifiek kustzonebeleid in strikte zin van het woord eigenlijk geen sprake is. Blijkbaar ervaart men dit niet als zodanig, hoewel gepercipieerde onduidelijkheden over verantwoordelijkheden hier indirect naar kunnen verwijzen.

4.5 Mate van integraliteit

Uit tabel 3 blijkt dat over het integrale karakter van het vigerend beleid voor de kustzone (nog) geheel verschillend wordt geoordeeld.

Tabel 3: De mate van integraliteit van het vigerende beleid

Oordeel over integraliteit	Onderschreven door
Niet integraal	VROM, EZ, Provincie Noord-Holland, Hoogheemraadschap van Delfland, Stadsgewest Haaglanden, Gemeente Bergen, WLTO, Werkgroep geïntegreerde visserij, TRN, Kamer van Koophandel
Integraler dan ooit	LNV, Provincie Zuid-Holland, Provincie Zeeland, Waterschap Zeeuwse eilanden, Gemeente Vlieland, Noord-Hollands Landschap, EUCC, Stichting De Noordzee
Zo integraal mogelijk	V&W (DG Water)
Integraal	V&W (RWS)
Geen mening	PWN

De geïnterviewden van het Ministerie van V&W zijn het meest positief over het vigerend beleid, maar deze opvatting wordt niet gedeeld door de overige actoren uit het deelnetwerk rond V&W. Binnen de netwerken van VROM, LNV en EZ wordt overwegend negatief geoordeeld over de integraliteit van het vigerend beleid, hoewel een deel van de actoren wel positieve ontwikkelingen ziet. Hierbij refereren actoren onder meer aan het naar elkaar toegroeien van departementen (LNV), de *Hollandse Kustvisie 2050* (Provincie Zuid-Holland) een verbeterd inzicht in het kuststelsel (Waterschap Zeeuwse eilanden), een verbeterde afstemming tussen RWS en de gemeente Vlieland (Gemeente Vlieland) en aan de Derde Kustnota en de 5^e Nota RO (EUCC resp. Stichting De Noordzee).

4.6 Beelden van een integraal kustzonebeleid

De omschrijvingen die de actoren van integraal kustzonebeleid geven verschillen marginaal van elkaar. Uit bijlage 7 blijkt dat het merendeel van de actoren integraal kustzonebeleid beschouwt als een proces waarin meerdere belangen worden meegewogen. Binnen het deelnetwerk rond het Ministerie van V&W wordt de centrale rol van veiligheid binnen een integraal kustzonebeleid sterk benadrukt, maar ook hier wordt onderkend dat er andere belangen moeten worden meegewogen. Binnen de deelnetwerken van de Ministeries van VROM en LNV worden deze andere belangen wat zwaarder benadrukt, onder meer door expliciet te refereren aan de EU-aanbeveling. In de omschrijvingen van de actoren klinkt hun primaire taakopvatting sterk door. Zo benadrukken EZ en TRN het toeristisch belang en verwacht de Werkgroep geïntegreerde visserij een revitalisering van de kustdorpen. Het merendeel van de actoren stelt dat een integraal kustzonebeleid restricties dient te bevatten, veelal met het oog op veiligheid. Incentives dienen volgens veel actoren ook deel uit te maken van een integraal kustzonebeleid. Via incentives kan een integraler verloop van processen worden bevorderd.

Bijlage 8 vat samen hoe de actoren tegen hun eigen rol in het kader van integraal kustzonebeleid aankijken en bij welke actoren de regie zou moeten liggen. Uit deze bijlage blijkt dat de omschrijving die de actoren van hun toekomstige rol geven niet afwijkt van hun huidige rol. Voor de regierol worden door de actoren verschillende

varianten geschetst. Deze zijn samengevat in tabel 4. Voor het merendeel van de geïnterviewden zijn de rijksoverheid of de provincies de centrale actoren die in het kader van een integraal kustzonebeleid een regierol kunnen vervullen. Wat die regierol precies inhoudt blijft echter onduidelijk. Een aantal actoren ziet een kaderstellende rol voor het Rijk en een regisserende rol voor de provincies. Het is echter niet geheel duidelijk welke invulling de geïnterviewden geven aan de begrippen ‘regisseren’ en ‘kaderstellen’. De visies over de rolverdeling die de actoren naar voren brengen zijn vooralsnog weinig specifiek. Een en ander verdient eigenlijk een nadere specificatie.

In het algemeen zijn de visies van de geïnterviewden over de rolverdeling vooralsnog weinig specifiek. Dat de rijksoverheid verantwoordelijk is voor de kustveiligheid staat evenwel niet ter discussie. DG Water, EZ en de gemeente Bergen zijn zelfs heel expliciet over de kaderstellende (en restrictieve) rol die de rijksoverheid op dit vlak dient te spelen. Minder eenduidig zijn de actoren over de invulling van de regierol op rijksniveau. VROM claimt een regierol, maar LNV en V&W zien een coördinerende rol ten aanzien van veiligheid voor V&W weggelegd. Opvallend is de invulling die RWS en de WLTO geven aan de regierol. Deze actoren willen de regie niet bij één partij leggen, maar zien meer in een interactief proces. De WLTO gaat hierbij het verst door ervoor te pleiten dat de overheden verantwoordelijkheden afstaan aan maatschappelijke organisaties. De partijen in de regio dienen gezamenlijk de regie te voeren over de belangenafweging.

Tabel 4: De regierol bij integraal kustzonebeleid

Stellingen over de regierol	Onderschreven door
Het Rijk heeft de regierol	PWN, St. De Noordzee
Het Rijk heeft de regierol, de provincies zorgen voor regionaal maatwerk	LNV, VROM, Werkgroep geïntegreerde visserij, Stadsgewest Haaglanden
Het Rijk stelt kaders, daarbinnen zorgen de provincies voor regionaal maatwerk	Provincie Noord-Holland, Provincie Zuid-Holland, Hoogheemraadschap van Delfland, TRN, Noord-Hollands Landschap, KvK, EUCC
Het Rijk is verantwoordelijk voor en stelt kaders ten aanzien van veiligheid, provincie regisseert	DG Water, EZ, gemeente Bergen
V&W (RWS) heeft de regierol	Waterschap Zeeuwse eilanden
De provincie heeft de regierol	Provincie Zeeland
De provincie stelt kaders, maar de gemeente regisseert	Gemeente Vlieland
Integraal kustzonebeleid komt tot stand via een interactief proces	RWS Noord-Nederland, WLTO

Wat de bestuurlijke vormgeving van integraal kustzonebeleid betreft zijn in de interviews drie mogelijke structuurwijzigingen aan de orde gesteld. Deze hebben betrekking op de rol van de POKs, het afsluiten van een Nationaal Bestuursakkoord en/of het instellen van een Nationaal Kustforum. Tabel 5 geeft aan dat er ten aanzien van deze opties van eensgezindheid (nog) geen sprake is. Sommige actoren zien voor de POKs een rol weggelegd in een integraal kustzonebeleid. Andere verbinden hier wel de conditie aan dat de samenstelling van de POKs wordt verbreed met maatschappelijke en/of private partijen of dat de POKs nauwer worden gelieerd aan de Provinciale Planologische Commissies (PPCs). Van deelnetwerk specifieke oordelen is geen sprake. Binnen de netwerken wordt eveneens verschillend geoordeeld over het afsluiten van een Nationaal Bestuursakkoord. Rijksoverheden zien hier weinig in. Lagere overheden in Holland en

Zeeland en NGOs zijn hierover positiever. Zij onderkennen dat het bestuursakkoord een meerwaarde kan hebben, bijvoorbeeld als vertrekpunt van een integraal kustzonebeleid om aldus de kans op verkokering op rijksniveau te verminderen. Sterk verdeeld zijn de actoren binnen het netwerk over een mogelijke meerwaarde van een Nationaal Kustforum. Een voorstander als VROM ziet wel een rol weggelegd voor een Kustforum bij de ontwikkeling van de 6^e Nota RO. Een tegenstander als V&W vindt dat er al voldoende voorzieningen zijn, bijvoorbeeld in de vorm van de Noordzeedagen en het Waddenforum.

Tabel 5 Opties voor een bestuurlijke vormgeving van integraal kustzonebeleid

Stellingen over de rol van de POKs	Onderschreven door
POK niet gebruiken voor integraal kustzonebeleid	Provincie Zuid-Holland, Stadsgewest Haaglanden, Gemeente Bergen, Gemeente Vlieland, Noord-Hollands Landschap, WLTO, Werkgroep geïntegreerde visserij, TRN
POK gebruiken voor integraal kustzonebeleid	V&W (DG Water), Hoogheemraadschap van Delfland
POK gebruiken voor integraal kustzonebeleid, mits samenstelling verandert	VROM, LNV, EZ, Provincie Noord-Holland, Provincie Zeeland, Kamer van Koophandel, EUCC
POK samenvoegen met PPC/PCO/RCW	V&W (RWS), Provincie Zeeland
POK niet samenvoegen met PPC	EZ, Provincie Zuid-Holland, Waterschap Zeeuwse eilanden, Gemeente Bergen, Gemeente Vlieland, WLTO

Stellingen over een Nationaal Bestuursakkoord	Onderschreven door
Nationaal Bestuursakkoord kan meerwaarde hebben	Provincie Zuid-Holland, Provincie Zeeland, Hoogheemraadschap van Delfland, Waterschap Zeeuwse eilanden, Stadsgewest Haaglanden, Gemeente Bergen, Noord-Hollands Landschap, Provinciale Waterleidingmaatschappij Noord-Holland, WLTO, Werkgroep geïntegreerde visserij, Kamer van Koophandel, St. De Noordzee
Nationaal Bestuursakkoord heeft geen meerwaarde	VROM, LNV, EZ, Provincie Noord-Holland
Bestaand rijksbeleid lijkt voldoende	V&W (DG Water), V&W (RWS), TRN

Stellingen over een Nationaal Kustforum	Onderschreven door
Nationaal Kustforum kan meerwaarde hebben	VROM, Stadsgewest Haaglanden, Gemeente Bergen, Gemeente Vlieland, Noord-Hollands Landschap, Werkgroep geïntegreerde Visserij, TRN, Kamer van Koophandel, EUCC, Stichting De Noordzee
Nationaal Kustforum heeft geen meerwaarde	V&W (DG Water), V&W (RWS), LNV, EZ, Provincie Noord-Holland, Provincie Zuid-Holland, Provincie Zeeland, WLTO Hoogheemraadschap van Delfland, Waterschap Zeeuwse eilanden

Een integraal kustzonebeleid lijkt vooralsnog geen illusie. Tabel 6 geeft weer dat de meeste actoren er vertrouwen in hebben dat er een integraal kustzonebeleid gaat komen. RWS en DG Water zijn hierbij het meest optimistisch. Door deze actoren wordt het vigerend beleid al integraal geacht. Ter onderbouwing van dit optimisme wijst DG Water

op de integrale opzet van de *Beleidslijn voor de Kust*. LNV deelt de mening van DG Water hierover niet. De Provincie Noord-Holland is het minst optimistisch over de kans dat integraal kustzonebeleid tot stand zal komen. Dit komt met name door de interne verdeeldheid van de rijksoverheid. Hierdoor zouden eerdere pogingen om tot een integraal kustzonebeleid te komen zijn vastgelopen. Het feit dat het merendeel van de actoren optimistisch is gestemd, impliceert overigens niet dat men geen bedreigingen percipieert. Een overzicht van de gepercipieerde bedreigingen is opgenomen in tabel 7.

Tabel 6: De kans op het totstandkomen van een integraal kustzonebeleid

Kans	Gepercipieerd door
Groot	DG Water, RWS Noord-Nederland gemeente Bergen, Noord-Hollands Landschap, Werkgroep geïntegreerde visserij
Redelijk groot	VROM, EZ, Provincie Zeeland, Hoogheemraadschap Delfland en Zeeuwse eilanden, Stadsgewest Haaglanden
Redelijk klein	TRN, Stichting De Noordzee
Klein	Provincie Noord-Holland, PWN, KvK

Tabel 7: Bedreigingen voor het totstandkomen van een integraal kustzonebeleid

Bedreigingen	Gepercipieerd door
<i>Pluriformiteit van het netwerk</i>	
Bestuurlijke versnippering en verkokering	WLTO, TRN
Verdeeldheid tussen de Ministeries	LNV, Provincie Noord-Holland, PWN
Er zijn teveel tegenstrijdige belangen tussen de actoren	Waterschap Zeeuwse eilanden
Competitie tussen de verschillende overheidsinstanties die koninkrijk ondergeschikt moeten maken aan het grotere geheel maar zich met elkaars werkteerrein gaan bemoeien.	Werkgroep geïntegreerde visserij
Aarzelingen op landelijk niveau om de provincies het voortouw te geven	EUCC
Bemoeierigheid en stroperigheid	Gemeente Vlieland
Een gebrek aan compromisbereidheid	Gemeente Bergen.
Een gemeentebestuur wil iets dat niet is afgesproken.	Waterschap Zeeuwse eilanden
Het is voor betrokkenen moeilijk te accepteren dat er altijd nadelen kleven aan integraal kustzonebeleid (toenemende bureaucratie, beëindigen van sommige functies).	St De Noordzee
<i>Gebrek aan draagvlak en financiën voor andere zaken dan veiligheid</i>	
Een gebrek aan financieel verantwoordelijkheidsbesef bij andere actoren voor een integraal kustzonebeleid	V&W (DG Water)
Het prioriteren van veiligheid en het ontbreken van draagvlak en financiën voor integraal kustzonebeleid	EZ, Stadsgewest Haaglanden, TRN, EUCC, Noord-Hollands Landschap, KvK
Het recente advies van de Technische Adviescommissie Waterkeringen kan leiden tot een voorkeur voor investeringen in technische kunstwerken langs de kust.	VROM
<i>Het concept sluit niet langer aan bij een reële behoefte</i>	
Integraal kustzonebeleid is niet langer middel maar doel op zich om te voldoen aan de EU-aanbeveling	Provincie Zeeland
<i>De huidige ambities zijn te abstract</i>	
Er wordt op een te hoog abstractieniveau gewerkt, waardoor het niet aanspreekt bij de burgers.	Provincie Zuid-Holland
Het is moeilijk om abstracte ambities te vertalen naar concrete plannen.	St De Noordzee

Bedreigingen	Gepercipieerd door
Het gevaar bestaat dat bij uitwerking van projecten als de <i>Hollandse Kustvisie 2050</i> partijen niet evenredig betrokken worden	V&W (DG Water)
<i>De beschikbare ruimte in de kustzone is te schaars voor integraal kustzonebeleid</i>	EUCC
<i>De te hoge mate van verstedelijking in de kustzone</i>	WLTO

De pluriformiteit binnen het netwerk is een punt van zorg voor meerdere actoren. Dit geldt eveneens voor het ontbreken van draagvlak en financiële middelen voor andere zaken in de kustzone dan veiligheid. Tot slot wordt gevreesd dat het integrale karakter van het kustzonebeleid onder druk komt te staan indien het veiligheidsbelang een te hoge prioriteit krijgt.

Hoewel integraal kustzonebeleid een abstract concept blijft, blijkt uit tabel 8 dat de actoren wel voorbeelden van good practice weten te noemen.

Tabel 8: Voorbeelden van good practice op het gebied van integraal kustzonebeleid

Voorbeeld	Genoemd door
<i>Hollandse kust</i>	
Hollandse Kustvisie 2050	V&W (DG Water), VROM, LNV, Provincie Zuid-Holland, Stadsgebied Haaglanden, Gemeente Bergen
Project De Kerf bij Bergen	V&W (DG Water), PWN
Project Noord-Holland Midden	Noord-Hollands Landschap, WLTO
Texel	WLTO
Duinzoomplan van de gemeenten Den Helder en Zijpe en het Noord-Hollands Landschap	TRN, Noord-Hollands Landschap
Kustvisie van IJmuiden	Kamer van Koophandel
Planvorming rond de aanleg van een badplaats bij Hoek van Holland	Hoogheemraadschap van Delfland
<i>Waddengebied</i>	
Waddentraject	LNV
Beheer Rottumeroog- en plaat	V&W (RWS)
<i>Zeeland</i>	
Project Integrale Visie Deltawateren	LNV
Kust in kleur, Een visie op de toekomst van West-Zeeuws Vlaanderen	TRN
Nota Integraal Kustzonebeheer West-Zeeuws Vlaanderen	Provincie Noord-Holland, Provincie Zeeland,
Alternatief Inrichtingsplan voor de recreatie compensatie locaties Schouwen-West	TRN
<i>Nationale initiatieven</i>	
Naar integraal kustzonebeleid	Kamer van Koophandel
5 ^e Nota RO	St. De Noordzee
<i>Buitenlandse initiatieven</i>	
EU Project North Coast	VROM
Kustherstelprojecten in Denemarken en Ierland	LNV
Kustprojecten in België, Groot-Brittannie en Denemarken	EUCC
Dorset Coastal Forum (UK)	Werkgroep geïntegreerde Visserij

De Hollandse kust blijkt de meeste voorbeelden van good practice te herbergen. Dit is wellicht mede het gevolg van het feit dat het merendeel van de geïnterviewden uit deze

regio afkomstig is. Opvallend is dat niet alleen het Hollandse deelnetwerk, maar ook rijkspartijen positief zijn over de *Hollandse Kustvisie 2050*. Ook in het Waddengebied en in Zeeland worden positieve ontwikkelingen gepercipieerd. Sommige actoren hebben buitenlandse projecten voorgedragen, doch voorzien deze van een zeer vage projectomschrijving. Bij de meeste aangehaalde voorbeelden gaat het om gebiedsspecifieke visie of planvorming op relatief kleine schaal. Bij de projecten op dit schaalniveau is het aantal betrokken partijen beperkt, waardoor de complexiteit kan worden gereduceerd. Het is overigens niet duidelijk waar de geïnterviewden hun oordeel precies op baseren. Baseert men zich op het verloop van de planningsfase van de projecten of heeft men ook de daadwerkelijke implementatie meegewogen?

EZ, PWN en St. De Noordzee hebben ook voorbeelden van bad practice. EZ wijst op aanleg van het slecht bereikbare Kennemerstrand bij IJmuiden en PWN constateert dat de bouw van villa's in de duinen van Bloemendaal en Aerdenhout zich slecht verdraagt met het stijgen van de grondwaterspiegel. Van een integrale afweging is hier geen sprake geweest. Hoewel de St. De Noordzee positief oordeelt over het *Integraal Beleidsplan Voordelta*, is zij maar weinig te spreken over de voortzetting van dit beleidstraject in het Project Mainport Rotterdam. De Stichting baseert haar negatieve oordeel op haar principiële stellingname tegen zeewaarts uitbreiden van de kustzone (zie kader). Een ander voorbeeld van bad practice betreft het vigerend beleid ten aanzien van het aanleggen van windmolenparken op zee. Momenteel is niet alleen onduidelijk wie hiervoor het bevoegd gezag is, maar ontbreekt eveneens een uitgewerkt concessiestelsel. Van een integraal kustzonebeleid is in deze dan ook geen sprake.

Integraliteit binnen het Project Mainport Rotterdam?

Doel van het Project Mainport Rotterdam (PMR) is het versterken van de positie van de Rotterdamse haven als de grootste ter wereld. De aanleg van de 1000 ha grote Tweede Maasvlakte moet hiervoor de nodige ruimte bieden. Het project heeft een integraal karakter. Het project is geïnitieerd door vijf ministeries (V&W, VROM, EZ, LNV en Financiën). Maatschappelijke organisaties als de ANWB, de Vereniging Natuurmonumenten en Nederland Distributieland, en lagere overheden zijn bij het project betrokken. Er lijkt sprake van een win-win situatie. De door de aanleg van de Tweede Maasvlakte teloor gegane gebieden zullen worden gecompenseerd door het instellen van een zeereservaat en de ontwikkeling van nieuwe duinnatuur. Tevens zal een 750 ha natuurgebied worden aangelegd ter verbetering van de leefomgeving van het Rijnmondgebied. Voor de vissers heeft het project echter een nare bijmaak. Zij zijn niet alleen buiten het overleg gehouden, maar worden nu ook geconfronteerd met een verlies aan visgronden.

4.7 Conclusies

Hoewel de percepties binnen het netwerk verschillen, lijkt er van hele duidelijke deelnetwerk specifieke patronen niet echt sprake te zijn. De percepties binnen het netwerk van V&W verschillen gradueel van die binnen de andere netwerken. Binnen dit netwerk wordt veiligheid als het dominante issue in de kustzone gezien. Vanuit dit perspectief wordt ook het vigerend beleid al als redelijk integraal gewaardeerd. In tegenstelling tot andere netwerken overweegt hier een positief oordeel. Dit positieve oordeel blijkt echter niet zozeer samen te hangen met een verschil in conceptualisering van integraal kustzonebeleid. Integraal kustzonebeleid blijkt door het merendeel der actoren met name te worden beschouwd als een proces waarin meerdere belangen worden meegewogen. Een integraal kustzonebeleid lijkt zich in ieder geval te moeten richten op de kustzone in enge zin. Ook over de centrale rol van veiligheid verschillen de meningen niet. Veiligheid dient in ieder geval centraal te staan binnen een integraal kustzonebeleid. Creativiteit is echter vereist om ook tegemoet te kunnen komen aan andere ruimteclaims. Idealiter zou een integraal kustzonebeleid tevens de gepercipieerde knelpunten in het vigerend beleid moeten ondervangen. Dit impliceert dat er voldoende oog is voor afstemming en voldoende financiële armslag om tot daadwerkelijke integratie te komen. Een integraal kustzonebeleid zou ook tot een duidelijke prioriteitsstelling bij het aanpakken van de zwakke schakels moeten leiden. De onzekerheid hierover wordt door veel partijen als knelpunt beschouwd.

Voor veel geïnterviewde actoren kan integraal kustzonebeleid binnen de huidige structuren gestalte krijgen. Anderen pleiten voor bescheiden wijzigingen in de bestuurlijke vormgeving. Het is echter onduidelijk of het rijk dan wel de provincies hierbij het voortouw moeten nemen. Hierover verschillen de meningen. Desondanks en hoewel er wel bedreigingen voor het totstandkomen van een integraal kustzonebeleid worden gepercipieerd, is het merendeel van de geïnterviewden eensgezind positief over de kans dat er daadwerkelijk een integraal kustzonebeleid gaat komen. Meer specifieke beelden van een integraal kustzonebeleid, in de vorm van concrete voorbeelden zijn ook naar voren gebracht. Naast de *Hollandse kustvisie 2050* gaat het veelal om kleinschalige projecten die door de geïnterviewden als good practices worden beschouwd. Deze good practices verdienen echter nadere bestudering teneinde gemeenschappelijk karakteristieken te definiëren.

5 Conclusies en aanbevelingen

5.1 Inleiding

De kernvraag van dit onderzoek omvat drie aspecten, namelijk de vraag welke onderwerpen een gezamenlijke visie en ambitie vereisen, welke belemmeringen in de huidige bestuurlijke netwerken herkenbaar zijn, en welke mogelijkheden er zijn om deze belemmeringen op te heffen. Deze vraag is in het voorgaande oriënterend benaderd. De basis voor de beantwoording vormen interviews met een breed scala aan betrokkenen bij het kustzonebeleid. In dit hoofdstuk worden de belangrijkste conclusies met betrekking tot deze aspecten geformuleerd. Deze conclusies dienen mede te worden beschouwd vanuit de EU ambitie en de Nederlandse beleidsnotities met betrekking tot een integraal kustzonebeleid. Daarnaast wordt in dit hoofdstuk, mede op basis van de interviews, ingegaan op enkele kennisbehoeften die in vervolgonderzoek de aandacht behoeven.

5.2 Wel kustbeleid, geen *integraal* kustzonebeleid.

In het voorgaande is het netwerk rond het kustbeleid geanalyseerd. Geconcludeerd kan worden dat:

- a) er een grote variëteit aan kustbeleid wordt gevoerd in velerlei netwerken;
- b) nog niet van een integraal kustzonebeleid kan worden gesproken.

Het huidige kustbeleid heeft een gefragmenteerd karakter. Visie- en beleidsontwikkeling met betrekking tot de kustzone vindt plaats in verschillende netwerken die in meer of mindere mate met elkaar zijn verbonden. Zeven deelnetwerken zijn in dit verband gelokaliseerd. Van netwerken kan worden gesproken omdat er een grotere interne dan een externe samenhang is wat betreft beleidsontwikkeling met betrekking tot (deel)vraagstukken in de kustzone. De netwerken zijn evenwel niet alle in even sterke mate ontwikkeld. De netwerken verschillen niet alleen in bestuurlijk-juridische status, maar bijvoorbeeld ook wat betreft de personele inzet voor de kustzone. Deze inzet hangt nauw samen met de verantwoordelijkheden die de actoren binnen een netwerk ten aanzien van de kustzone hebben. Het merendeel van de personele inzet is te vinden binnen het netwerk van V&W, waar kustveiligheid het dominante issue is. Ook in de andere netwerken is kustveiligheid een belangrijk structurerend element voor de activiteiten met betrekking tot de kustzone, alhoewel het nog onduidelijk is wat de ruimtelijke, en daardoor ook de bestuurlijke, implicaties hiervan zijn. In verschillende netwerken zijn/worden op dit moment verschillende in meer of mindere mate integrale visies ontwikkeld. Dit gebeurt ten dele onafhankelijk van elkaar. Deze visies zijn echter veelal nog niet tot operationeel beleid uitgewerkt. Het gefragmenteerde karakter van het kustbeleid blijkt ook uit de vele overlegorganen, met een verschillende status. Sommige zijn juridisch verankerd, andere niet; sommige zijn permanent, andere niet. De verbindingen tussen deze overlegorganen zijn niet helder. Tenslotte blijkt, waarschijnlijk mede als gevolg hiervan, ook de participatie van maatschappelijke organisaties een zeer

gevarieerd patroon te vertonen. Er is dus ook in de adviesstructuur sprake van een grote mate van variëteit.

Als *integraal* project blijkt de kustzone dus nog niet beleidsmatig benaderd te worden. Dit geldt echter wel voor deelprojecten, waarvan de Tweede Maasvlakte een voorbeeld is. Dit geldt ook voor de Waddenzee die beleidsmatig een specifieke juridische status heeft. Hieruit kan tevens worden geconcludeerd dat de holistische benadering, die interactief gestalte krijgt door middel van overeenkomsten en gedeelde verantwoordelijkheid, zoals door de EU verwoord, in Nederland nog niet helder als beleidsconcept voor de kustzone is uitgewerkt.

5.3 Divergerende opvattingen over integraal kustzonebeleid.

Ook de opvattingen over integraal kustzonebeleid die binnen de verschillende deelnetwerken leven vertonen een gevarieerd patroon. Geconcludeerd kan worden dat:

- a) er geen gemeenschappelijke opvatting bestaat over de geografische begrenzing van de kustzone;
- b) de huidige verdeling van taken en verantwoordelijkheden als knelpunt wordt ervaren;
- c) over de wenselijke verdeling van taken en verantwoordelijkheden de opvattingen nog niet zijn uitgekristalliseerd;
- d) de mate van integraliteit van het huidige beleid verschillend wordt gewaardeerd;
- e) er geen eenduidig perspectief is voor de ontwikkeling van integraal kustzonebeleid.

Ook de percepties die binnen de deelnetwerken leven ten aanzien van een integraal kustzonebeleid hangen nauw samen met de verantwoordelijkheden van de actoren. Dit geldt met name voor de definitie van de kustzone en de knelpunten die in het vigerend beleid worden geconstateerd. Consensus lijkt aanwezig over de ruimtelijke afbakening van integraal kustzonebeleid tot het kustfundament in zeewaartse richting. Landwaarts ligt dit anders, omdat veel geïnterviewden de kustzone vanuit een verschillend multifunctioneel perspectief beschouwen. De zeekering en het duingebied behoren naar de vigerende opvattingen in ieder geval wel tot de kustzone. Voorts lijkt de opvatting te prevaleren om de kustzone landwaarts niet al te strak te begrenzen. Dit strookt met de Europese aanbeveling, waarin eveneens niet van een strikte geografische begrenzing wordt uitgegaan. Wat betreft de gepercipieerde knelpunten kan worden geconstateerd dat deze vooral betrekking hebben op de verdeling van bestuurlijke verantwoordelijkheden. Vele van de andere genoemde knelpunten zijn actorspecifiek en vloeien voort uit de uitoefening van eigen specifieke taken en verantwoordelijkheden of een beperkt belang dat men scherper zou willen neerzetten.

De geïnterviewden uit het deelnetwerk van V&W zijn het meest positief over het integrale karakter van het vigerend beleid. In het verlengde hiervan wensen deze actoren onder de noemer integraal kustzonebeleid hun huidige rol te behouden. Dit laatste geldt overigens ook voor de andere actoren. De betrokken partijen tenderen ernaar de kustveiligheid als een onderwerp voor gezamenlijke visieontwikkeling en ambitie centraal te stellen. Anders dan de veiligheid van de kustzone bestaat onder de

geïnterviewden geen duidelijk beeld over de onderwerpen die een gezamenlijke visie en ambitie vereisen. Onderwerpen als natuurontwikkeling, recreatie, toerisme en de revitalisering van de kustplaatsen dienen naar het oordeel van de respondenten wel op de agenda van een integraal kustzonebeleid geplaatst te worden, maar deze intentie heeft nog niet geleid tot een eenduidig antwoord op de vraag hoe dit moet worden ingepast. De visies in Nederland wijken hiermee af van hetgeen verwoord is in de EU-aanbeveling. In de EU-aanbeveling klinken met name de natuur- en milieubelangen sterk door en wordt bovendien expliciet een koppeling gemaakt met de zee. De koppeling van een integraal kustzonebeleid met vraagstukken die op zee spelen, wordt echter maar door een deel van de geïnterviewden gelegd. Dat veiligheid in Nederland zo sterk wordt benadrukt als fundament voor een integraal kustzonebeleid hangt uiteraard nauw samen met de specifieke functie en bedreigingen van de Nederlandse kust.

Opvallend is voorts dat geen van de geïnterviewde actoren integraal kustzonebeleid primair als een bestuurlijk-juridisch vraagstuk ziet. Weliswaar percipieert men in het huidige beleid afstemmingsproblemen, maar deze worden niet in specifiek juridische termen geduid. Deze constatering sluit overigens niet uit dat er bij een diepgravend casus onderzoek toch knelpunten van juridische aard aan het licht kunnen komen. Integraal kustzonebeleid blijkt vooralsnog echter gepercipieerd te worden als een vraagstuk van bestuurlijk-organisatorische aard. Welke overheid daarbij een regie- of kaderstellende rol zou moeten vervullen en hoe een integraal kustzonebeleid bestuurlijk vorm zou moeten worden gegeven is nog onduidelijk.

5.4 Opties voor een integraal kustzonebeleid

Centraal staat de vraag hoe binnen een gefragmenteerd netwerk een kader kan worden gecreëerd voor het afstemmen van de verschillende beleidsambities die er leven ten aanzien van de kustzone. Het antwoord op deze vraag is vooral moeilijk omdat:

- de huidige netwerkstructuur gefragmenteerd is langs sectorale en gebiedsspecifieke lijnen;
- het nationale vraagstuk van de veiligheid een groot aantal regionale/lokale vraagstukken doorsnijdt.

Het beeld van een kustzonebeleid dat in de EU-aanbeveling en de beleidsagenda *Naar integraal kustzonebeleid* centraal staat, tendeert naar een gebiedsgerichte, integrale en projectmatige aanpak van de problemen in de kustzone. In één stap zou zo van visie- en planvorming tot uitvoering kunnen worden gekomen. In de beleidsagenda wordt in dit verband onder meer gewezen op een gebiedsgerichte aanpak waarin vanuit de regio's een nationale visie wordt uitgewerkt en op diagonale sturing als alternatieve optie. Dit deel van de beleidsagenda is echter nog nauwelijks uitgewerkt en doordacht op de vele implicaties.

Een eerste principiële keuze lijkt te liggen in de vraag of naar een integrale gebiedsbenadering dan wel een urgente projectbenadering wordt gestreefd. In het eerste geval zijn naast de Waddenzee, de Hollandse kust en de Zeeuwse kust te onderscheiden.

In het tweede geval wordt een integraal kustzonebeleid vormgegeven vanuit het meest urgente probleem, de versterking van de zwakke schakels. In de gebiedsgerichte aanpak zijn de zwakke schakels onderdeel van de ontwikkeling van een gebiedsbeleid. In de projectgerichte aanpak worden vanuit de ruimtelijke keuzen die uit bescherming van de veiligheid voortvloeien ruimtelijke claims bepaald en kan de gebiedsgerichte aanpak van daaruit vorm worden gegeven.

Een tweede principiële keuze lijkt te liggen in de vraag naar de bestuurlijke binding die aan respectievelijk de gebiedsaanpak en de projectaanpak dient te worden toegekend. Deze wordt voornamelijk bepaald door het juridisch kader waarin de verschillende aanpakken worden geplaatst. De binding kan variëren van een inspanningsverplichting tot een expliciete opdracht (al dan niet hiërarchisch bepaald) om een bepaalde taak te verrichten of verantwoordelijkheid uit te oefenen.

Door deze keuzen te combineren ontstaan de in tabel 9 weergegeven varianten voor een integraal kustzonebeleid. Voor de gebiedsgerichte aanpak zouden de varianten gezocht kunnen worden op de lijn met aan het ene uiterste de introductie van de bestuursstructuur van de Waddenzee voor respectievelijk de Hollandse Kust en de Zeeuwse Kust, en aan het andere uiterste een planvorm als de Nadere Uitwerkingen. De laatste is vooral gericht de ontwikkeling van een gemeenschappelijk beleidskader voor overheden en toegepast voor het Rivierengebied (NURG), het Groene Hart (NUGH), en Brabant-Limburg (NUBL) (Cörvers, 2001, p. 177). Deze variant sluit nauw aan bij de denkbeelden over diagonale planning. Wat betreft de projectvorm liggen de uitersten tussen een vanuit de Rijksoverheid aangestuurd project, overeenkomstig het model van de Mainport Rotterdam, en een lichtere regionale diagonale projectvorm zoals bijvoorbeeld in het ROM-beleid en de strategische groenprojecten wordt toegepast.

Tabel 9: Modellen voor een integraal kustzonebeleid

	Gebiedsgericht	Projectmatig
Bestuurlijke binding sterk	Model Waddenzee	Model Mainport Rotterdam
Bestuurlijke binding zwak	Nadere Uitwerking	regionale projectvorm

Bij deze opties dient allereerst bedacht te worden dat het in beginsel mogelijk is een meer integraal beleid vanuit verschillende invalshoeken te ontwikkelen; dit kan bijvoorbeeld zijn de functie natuur, milieu of infrastructuur. Bij integraal kustzonebeleid staat evenwel een ruimtelijke, of anders gezegd gebiedsinvalshoek centraal. Dit noopt tot een voorziening voor een strategische afweging van deze functies in onderling verband voor het gebied als geheel. Daarbinnen kan integratie vanuit een specifieke functie vervolgens nader gestalte krijgen.

Een integraal kustzonebeleid veronderstelt derhalve altijd een gemeenschappelijke strategische visie van de Rijksoverheid op de kustzone. Deze visie dient voor de verschillende beleidsterreinen en actoren een richtinggevende functie te kunnen vervullen. Gezien de vele Rijksnota's op het vlak van milieu, ruimtelijke ordening,

waterbeheer, natuurbeheer en infrastructuur, die elk vanuit hun eigen invalshoek een brede kijk introduceren, wordt zo een strategisch beleidskader, zo blijkt ook uit de interviews, nu nog gemist. Als eerste vereiste van een integraal kustzonebeleid geldt dus aandacht voor de ontwikkeling van één Rijksvisie.

Bezien we vanuit dit prioritaire vereiste de boven geïntroduceerde modellen, dan kan daarover oriënterend het volgende worden gesteld.

Het Model Waddenzee creëert ongetwijfeld het meest robuuste bestuurlijk-organisatorisch en bestuurlijk-juridische kader voor een integraal kustzonebeleid. Dit wordt vooral bepaald door de PKB-status van de planvorming. Deze variant biedt ook de meeste garantie op een gestructureerde betrokkenheid van maatschappelijke organisaties bij het beheer van de kustzone. Toepassing van dit model op respectievelijk de Hollandse en Zeeuwse kust past ook zeer goed binnen het EU-beleid. Gezien de uitkomsten van de interviews lijkt de uitwerking van het Model Waddenzee evenwel een te lange weg om aan de gevoelde urgentie van planontwikkeling voor de kustveiligheid te kunnen voldoen. Dit model lijkt dan ook eerder voor de langere termijn een ontwikkelingsoptie te zijn die mede voldoet aan de wens van een coherent Rijkbeleid.

Een veel 'lichter' model is dat van de Nadere Uitwerkingen. Ook dit model heeft bepaalde potenties. Uit de ervaringen hiermee blijkt dat dit model een coherente strategische overheidsvisie voor een specifiek gebied kan bevorderen. Het model kent echter twee beperkingen die bij toepassing voor respectievelijk de Hollandse en Zeeuwse kust de aandacht behoeven. In de eerste plaats is dit de betrokkenheid van maatschappelijke organisaties. Gezien de sterke gerichtheid op de overheid is de mate van interactiviteit die in de bestaande Nadere Uitwerkingen is nagestreefd te beperkt om aan het EU-uitgangspunt op dit vlak te voldoen. Ten tweede blijken de Nadere Uitwerkingen betrekkelijk zwak sturend als het gaat om de uitwerking op deelprojectniveau en de implementatie daarvan. Dit zijn evenwel architectuurkarakteristieken van het model die verbeterbaar zijn. Het model kan dan ook een alternatief zijn voor het Model Waddenzee. Ook voor dit model geldt evenwel wat voor het Model Waddenzee is gesteld over lange ontwikkelingstermijn en beperkte mogelijkheid om urgente problemen aan te pakken.

Het model van de regionale projectvorm lijkt zowel voor de ontwikkeling van een coherent en interactief integraal kustzonebeleid als voor de aanpak van het door de geïnterviewden als urgent ervaren probleem van de kustveiligheid te zwak te zijn. Dit type projecten vloeit eerder voort uit een strategische beleidsvisie dan dat zij daar constituerend voor zijn. Wat betreft de veiligheidsproblematiek kan worden gesteld dat de specifieke Rijksverantwoordelijkheid voor de veiligheid van de kust niet kan worden gedecentraliseerd en mogelijk te weinig uitvoeringsgericht gestalte zou kunnen krijgen bij de keuze voor een regionale projectvorm.

Een zware projectaanpak, overeenkomstig het Model Mainport Rotterdam, komt derhalve als optie voor de problematiek van de zwakke schakels als eerste in beeld. Hoewel de keuzen die voortvloeien uit de aanpak hiervan wel in sterke mate structurerend zijn voor

het ruimtegebruik in de kustzone, lijkt daarmee een onvoldoende basis te worden gelegd voor een integraal kustzonebeleid. Integratie vindt plaats vanuit één dominante invalshoek en niet vanuit de bredere afweging die voor de kustzone noodzakelijk is. Tenzij het Rijk de keuze maakt om zich alleen te richten op deze invalshoek en de overige aspecten van integraal kustzonebeleid beschouwt als een regionale verantwoordelijkheid en taak, blijven de gebiedsgerichte benaderingen zoals boven geschetst van belang. Daaraan dient dan ook tegelijkertijd invulling te worden gegeven.

Bij de keuze voor een zware projectvorm voor de veiligheid verdienen evenwel nog wel enkele kanttekeningen de aandacht. Uit de ervaringen met het project Mainport Rotterdam blijkt dat aanvankelijk een weinig gestructureerde en zelfs ineffectieve werkwijze is gevolgd tijdens de nut- en noodzaakdiscussie. Pas na enkele jaren 'doormodderen' is dit project goed op de rails gezet (Videler, 1997). Een projectmatige aanpak van de zwakke schakels, vraagt derhalve om een goede procesarchitectuur. Deze kan op verschillende wijzen worden gerealiseerd. Eén van de opties is om hiervoor een plan met PKB-status te ontwikkelen. De procesgang is dan helder. Een andere optie, die ongetwijfeld vanuit het maatschappelijk veld gevraagd zal worden als niet voor de PKB-status wordt gekozen, is een processtructuur volgens de door de regering vastgelegde spelregels van 'het groene poldermodel'. De kern hiervan is een procesconvenant waarin afspraken tussen overheden en maatschappelijke organisaties over doelen, werkwijzen, betrokkenheid, tijdstermijnen etc. van een project zijn vastgelegd (Glasbergen, 2002). Een nadeel van deze laatste optie lijkt de meer onzekere status (en daarmee de doorwerking) van het plan te zijn. Dit kan met name in de uitvoeringsfase opnieuw tot problemen leiden.

Hoewel de besproken varianten een nadere bestudering verdienen kan worden geconstateerd dat zij niet strijdig zijn met hetgeen in de EU-aanbeveling is verwoord. De EU-aanbeveling pleit immers voor een beheer van kustgebieden dat onder andere berust op het betrekken van alle belanghebbenden bij het beheersproces en op steun en betrokkenheid van alle betrokken bestuursinstanties op nationaal, regionaal en lokaal niveau, waartussen passende contacten moeten worden of onderhouden, teneinde de bestaande beleidsmaatregelen beter te coördineren. In alle opties lijkt het hiervan uitgaande overigens dringend noodzakelijk de hele overlegstructuur en de vele coördinatiemechanismen binnen de huidige bestuurlijke structuur nader te beschouwen. Coherentie, zo blijkt uit onderhavig onderzoek, is hier weinig zichtbaar.

5.5 Vervolgonderzoek

Uitgangspunt is hier dat voor vervolgonderzoek wordt gekozen volgens het 'no regret' beginsel. Dat wil zeggen, onderzoek dat ondersteunend kan zijn voor in beginsel alle potentiële varianten van een integraal kustzonebeleid. Als een kernvraagstuk is in het voorgaande het functioneren van de overlegstructuren en coördinatiemechanismen voor de kustzone naar voren gekomen. Dit vraagstuk dient mede gezien te worden in het licht van het streven naar een interactieve aanpak van vraagstukken in de kustzone zoals door

de EU en de Nederlandse overheid verwoord is. De interviews ondersteunen aandacht voor dit vraagstuk.

Op drieërlei wijzen kan dit in een vervolgonderzoek worden uitgewerkt:

a) in algemene zin. In dit deel van het onderzoek zou de vraag centraal dienen staan naar de effectiviteit van de overlegstructuren en coördinatiemechanismen in het licht van het streven naar een integrale aanpak van de vraagstukken met betrekking tot de kustzone. Het onderzoek zou de coördinatiemechanismen in onderlinge relatie dienen te analyseren en tot aanbevelingen dienen te leiden voor een verbetering van de proces- en organisatiestructuur.

b) aan de hand van een analyse van good en bad practices. Door de geïnterviewden is een aantal voorbeelden van good en bad practices genoemd. Deze voorbeelden zouden in dit deel van het onderzoek nader geanalyseerd kunnen worden. De kernvraag zou zijn waarom en door wie zij als good en bad practices worden geduid en waarom dat zo is. Dit deel van het onderzoek leidt tot aanbevelingen voor integratieve aanpakken van vraagstukken in de kustzone. Dit onderzoek zou eventueel enkele buitenlandse casus kunnen omvatten.

c) aan de hand van buitenlandse ervaringen. Gedeelde verantwoordelijkheid en partnerschappen zijn kernbegrippen in het EU-beleid. Over de architectuur en werkwijzen van potentiële partnerships in de kustzone is relatief echter weinig bekend. Dit deel van het onderzoek zou zich dienen te richten op een inventarisatie van typen partnerships in de Europese kustzone, een analyse van enkele typerende casus, en dient tot aanbevelingen te leiden voor Nederlandse initiatieven op dit vlak.

Deze deelonderzoeken leveren elk een bijdrage aan de centrale doelstelling van het vervolgonderzoek: het bieden van inzicht in de vereisten die noodzakelijk zijn voor een vruchtbare interactieve samenwerking van stakeholders rond vraagstukken in de kustzone.

Geraadpleegde literatuur

Aanbeveling van het Europees Parlement en de Raad betreffende de uitvoering van een geïntegreerd beheer van kustgebieden in Europa, Publicatieblad van de Europese Gemeenschappen L 148 van 6.6.2002.

Beleidslijn Kust, Verslagen van de discussiebijeenkomsten, [Online] [Geciteerd oktober 2002] Beschikbaar op het worldwide web: <http://www.kustzonebeleid.nl/>

Cörvers, R. Netwerksturing bij natuurontwikkeling, Bestuurskundige consequentieanalyse van gebiedsgerichte projecten, Maastricht, Shaker Publishing, 2001.

1st European ICZM High level Forum on Community Strategies for Integrated Coastal Zone Management, La Vila Joiosa (Alicante, Spain), 18th, 19th and 20th April 2002, Discussion Document, Ministerio de Medio Ambiente, Secretaria estado de aguas y costas, Direccion General de Costas, Madrid, 2002.

Glasbergen, P. The green polder model: Institutionalizing multi-stakeholder processes in strategic environmental decision making, in: European Environment, 12, 2002, pp. 303-315.

Kust op Koers, Een voorstudie, Ministerie van Verkeer en Waterstaat, VROM, LNV en EZ, 1999.

Naar integraal kustzonebeleid; Beleidsagenda voor de kust, Ministerie van Verkeer en Waterstaat, Rijkswaterstaat, Rijksinstituut voor Kust en Zee, januari 2002.

Strategische visie Hollandse kust 2050, Provincies Noord- en Zuid-Holland, februari 2002.

Verslag Spaanse (Europese) kustconferentie Alicante 18-20 april 2002, Interne notitie Ministerie van Verkeer en Waterstaat, Rijkswaterstaat, Rijksinstituut voor Kust en Zee, Den Haag, 2002.

Op weg naar een Europese strategie voor het Geïntegreerd Beheer van Kustgebieden, Algemene beginselen en beleidsopties, Een discussiedocument, Europese Commissie, Directoraten Generaal Milieuzaken, nucleaire veiligheid en civiele bescherming, Visserij, Regionaal beleid en cohesie, Brussel, 1999.

PKB Waddenzee, [Online] [Geciteerd januari 2003] Beschikbaar op het worldwideweb: http://www.waddenzee.nl/dutch/navigatie/fr_index.html?/dutch/ecomare/NED1846.HTM

Videler, H. Over Havens Gesproken. Verslag van de Verkenningsfase Ruimteprobleem Mainport Rotterdam, Amsterdam, Instituut voor Publiek en Politiek, 1999.

Afkortingen

BAKR	= Beheers Adviescommissie Rottumeroog en -plaat
BOK	= Bestuurlijk Overleg Kust
BuZa	= Buitenlandse Zaken
CIW	= Commissie Integraal Waterbeheer
DG	= Directoraat Generaal
EHS	= Ecologische Hoofdstructuur
EU	= Europese Unie
EUCC	= European Union for Coastal Conservation
EZ	= Ministerie van Economische Zaken
ICZM	= Integrated Coastal Zone Management
IDOK	= Interdepartementaal Overleg over de Kust
KvK	= Kamer van Koophandel
LNV	= Ministerie van Landbouw, Natuur en Visserij
NIMBY	= Not In My Backyard
OWN	= Overleg Waterbeheer en Noordzee-aangelegenheden
PKB	= Planologische kernbeslissing
POK	= Provinciaal Overleg Kust
PPC	= Provinciale Planologische Commissie
PWN	= Provinciale waterleidingmaatschappij Noord-Holland
RPC	= Rijksplanologische Commissie
RWS	= Rijkswaterstaat
SGR	= Structuurschema Groene Ruimte
TAW	= Technische Adviescommissie Waterkeringen
TRN	= Toerisme en Recreatie Nederland
V&W	= Ministerie van Verkeer en Waterstaat
VROM	= Ministerie van Volksgezondheid, Ruimtelijke Ordening en Milieu
WLTO	= Westelijke Land- en Tuinbouw Organisatie
WOK	= Werkgroep Overlegorgaan Kustbeleid
ZOW	= Zeeuwse Overleg Waterkeringen

Bijlage 1 Lijst van geïnterviewden

Instantie	Datum	Naam	Functie
V&W (DG Water)	17-12-2002	Dhr. H.H.G. Dijk	Directeur-Generaal Water
V&W (RWS)	8-1-2003	Dhr. H. Nijdam	Hoofd Water (RWS Directie Noord- Nederland, Regiodirectie Wadden, afdeling Water)
VROM	7-11-2002	Mw. E.C.A. Bolsius	DG Ruimte, Directie Visievorming en Ontwerp, Clustermanager Cluster Ruimtelijk Ontwerp
LNV	5-12-2002	Dhr. J. de Jong Mw. C.W.J. Groenenboom	Afdelingshoofd Natuur (LNV Directie Zuid-West) Beleidsmedewerker (LNV Directie Zuid-West)
EZ	17-12-2002	Dhr. H. Slotema Dhr. B. Dobbelsstein	Senior beleidsmedewerker (DG Ondernemingsklimaat Directie Ruimtelijk Economisch Beleid Cluster Regio Noord-West) Stagiair
Provincie Noord-Holland	12-11-2002	Dhr. H.J. de Kruik	Beleidsontwikkelaar Kust (Afdeling Water en Groen, bureau Water)
Provincie Zuid-Holland	9-12-2002	Dhr. C.A.M. de Zeeuw	Hoofd afdeling Water Directie Groen, Water en Milieu
Provincie Zeeland	21-11-2002	Dhr. A. Binnendijk Dhr. K. van der Does	Senior Beleidsmedewerker Waterkeringszaken Senior Beleidsmedewerker Ruimtelijke Ordening
Hoogheemraadschap van Delfland	31-10-2002	Dhr. J. van der Kolff	Hoofd Sector Waterkeringen
Waterschap Zeeuwse eilanden	21-11-2002	Dhr. B. van Liere	Afdelingshoofd Beheer en Onderhoud Waterkeringen
Stadsgewest Haaglanden	18-11-2002	Mw. Y. de Haan	Beleidsmedewerker Kust
Gemeente Bergen	15-11-2002	Dhr. J. de Boer	Directeur Sector Grondgebied
Gemeente Vlieland	16-12-2002	Dhr. H.S. Nieuwenhuis	Hoofd Openbare Werken
Noord-Hollands Landschap	5-11-2002	Mw. B. van Beijma-van Dam	Stafmedewerker Externe Betrekkingen
PWN	6-12-2002	Dhr. H.M. Buijten	Procesmanager Productie en Transport
WLTO	28-11-2002	Dhr. H. Ghijssels	Beleidsmedewerker Afdeling Grondgebruik
Werkgroep geïntegreerde Visserij	3-12-2002	Dhr. J. Vegter	Initiator en adviseur
TRN	8-11-2002	Dhr. E.H. van Dijk	Consultant Onderzoek en Productontwikkeling
Kamer van Koophandel	26-11-2002	Dhr. J.T.B. Broer	Beleidsadviseur
EUCC	5-11-2002	Dhr. A. Salman	Secretaris Generaal
Stichting De Noordzee	29-10-2002	Dhr. F.C. Groenendijk	Directeur
Project Mainport Rotterdam	9-12-2002	Mw. T. Verbeeten	Senior-Beleidsmedewerker Provincie Zuid-Holland, Afdeling Groen, Bureau Strategie
Universiteit Utrecht Copernicus Instituut	16-12-2002	Mw. S. Agterbosch	Assistent in Opleiding Onderzoek windenergie

Bijlage 2   Topiclijst

Actorkenmerken

Bij welk ruimtegebruik in de kustzone is de actor betrokken?

Wat is de rol van de actor in kustzonebeleid (bevoegdheden, verantwoordelijkheden en taken)

Wat zijn de belangen van de actor?

Met wie onderhoudt de actor contact daarover?

Wat zijn de beschikbare hulpbronnen of instrumenten van de actor?

Wat zijn de relaties/afhankelijkheden van de actor met andere actoren?

Percepties ten aanzien van de kustzone

Hoe definieert de actor de kustzone?

Met welke ruimteconflicten in de kustzone heeft de actor te maken?

Vindt de actor de ruimteconflicten in de kustzone problematisch?

Wat zijn de oorzaken van de gepercipieerde problemen?

Oordeel over huidig kustzonebeleid

Wat zijn de belangrijkste knelpunten in het kustzonebeleid?

Is het huidige beleid integraal?

Is de actor betrokkenheid bij discussies over integraal kustzonebeleid? (*Naar integraal kustzonebeleid en de Hollandse Kustvisie 2050*)

Inhoud van integraal kustzonebeleid

Wat wordt volgens de actor verstaan onder een integraal kustzonebeleid?

In hoeverre vraagt de probleemsituatie om een integraal kustzonebeleid?

Wat zou integraal kustzonebeleid voor de actor op kunnen leveren?

Welke partijen zouden samen met de actor om tafel moeten zitten om issues integraal aan te pakken?

Welke onderwerpen moeten onder de noemer integraal kustzonebeleid worden geagendeerd? Welke ontwikkelingselementen zou integraal kustzonebeleid moeten bevatten?

Welke restrictieve elementen zou integraal kustzonebeleid moeten bevatten?

Uitwerking van integraal kustzonebeleid

Wat is de rol van actor bij integraal kustzonebeleid (te kiezen aanpak, commitment, bereid om concessies te doen)?

Wat is de rol van andere actoren bij integraal kustzonebeleid? Wie heeft welke verantwoordelijkheid (regie)? Wie dient te zorgen voor regionaal maatwerk?

Wat is de optimale structuur voor integraal kustzonebeleid?

- Gebruik maken van de POKs in huidige samenstelling, dan wel deze uitbreiden
- Afsluiten van een Nationaal Bestuursakkoord voor Kust (met daarin een uitvoeringsprogramma, taakverdeling en rollenpatronen)
- Instellen van een Nationaal Kustforum ter versterking interactieve en participatieve planvorming

Is de huidige structuur adequaat in bestuurlijk-juridische zin (adequaatheid huidige verdeling taken en bevoegdheden) en in bestuurlijk-organisatorische zin (adequaatheid personeel, middelen, overlegstructuren)

Wat is de kans dat er een integraal kustzonebeleid tot stand komt?

Welke bedreigingen zijn er voor integraal kustzonebeleid?

Kan de geïnterviewde voorbeelden noemen van good practice?

Tot slot

Heeft de geïnterviewde een kennisbehoefte op het gebied van integraal kustzonebeleid?

Heeft de geïnterviewde nog commentaar op het opgestuurde stukje tekst?

Bijlage 3 Kernkarakteristieken van het netwerk

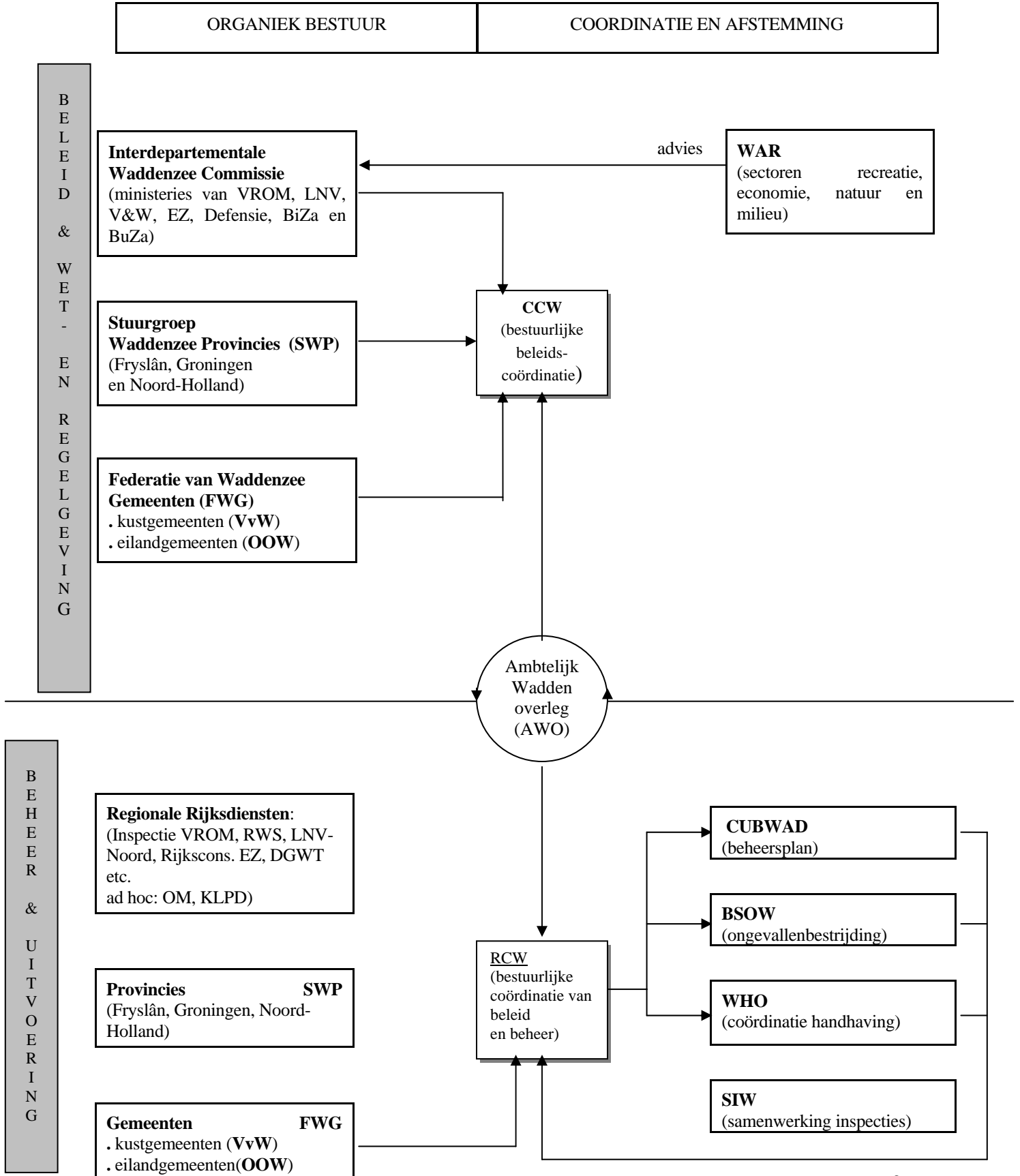
Actoren	Verantwoordelijkheden	Bevoegdheden	Contacten	Overlegkaders
V&W (DG Water)	Coördineren kustbeleid, primaire verantwoordelijkheid voor kustveiligheid en waterkwaliteit	Wet op de waterkering Wet beheer Rijkswaterstaatswerken	EZ, LNV, VROM, provincies, gemeenten, waterschappen	IDOK
V&W (RWS)	Beheren en behouden basiskustlijn en waterkwaliteit, onderhouden geulen en veerverbindingen, scheepvaartbegeleiding, veiligheid badplaatsen	Wet op de waterkering	EZ, LNV, VROM, provincies, gemeenten, waterschappen, NGOs	Beheersadviescommissie Rottumeroog en -plaat
VROM	Optimaliseren ruimtegebruik	WRO, 5 ^e Nota RO	BuZa, EZ, LNV, V&W, provincies, gemeenten, waterschappen, NGOs	RPC, OWN, IDOK, CIW, POKs,
LNV	Geïntegreerde landbouw (bollenteelt, glastuinbouw), natuurontwikkeling en – behoud, recreatie en toerisme, visserij	Vogel- en Habitatrichtlijn, Flora en Faunawet, Natuurbeschermingswet, SGR	EZ, LNV, V&W, VROM, provincies, waterschappen, Produktschap Vis	IDOK Projectgroep Lentevreugd Projectgroep De Kerf
EZ	Energiewinning, scheepvaart en recreatie en toerisme		LNV, VROM, V&W, provincies, gemeenten, KvK, ANWB, toeristisch bedrijfsleven	IDOK, Toeristisch platform Noord-Holland, Projectgroep Duinzoomplan
Provincie Noord-Holland	Ruimtelijke ordening, veiligheid, economische ontwikkeling, leefbaarheid en bereikbaarheid van badplaatsen	Wet op de waterhuishouding, WRO, Streekplan	LNV, VROM, RWS, Provincie Z-H, gemeenten, Hoogheemraadschap Uitwaterende Sluizen, NGOs, bewoners	Hollandse Kustvisie 2050 Regiobijeenkomsten
Provincie Zuid-Holland	Ruimtelijke ordening, veiligheid, economische ontwikkeling, leefbaarheid en bereikbaarheid van badplaatsen	Wet op de waterhuishouding, WRO, Streekplan	LNV, VROM, V&W, Provincie N-H, gemeenten, Hoogheemraadschappen Rijnland en Delfland, Zuiveringsschap Hollandse Eilanden, NGOs, bewoners	Hollandse Kustvisie 2050, Regiobijeenkomsten

Actoren	Verantwoordelijkheden	Bevoegdheden	Contacten	Overlegkaders
Provincie Zeeland	Ruimtelijke ordening (integraal), maken van gebiedsvisies, toetsen bestemmingsplannen, leggers en ondernemingsplannen, toezicht op beheer waterkeringen, secretariaat van gebiedscommissie West Zeeuwsch-Vlaanderen, regierol, beleid omzetten in uitvoerbare projecten	Wet op de waterhuishouding, WRO, Waterhuishoudingplan,	RWS Zeeland, gemeenten, Waterschap Zeeuwse Eilanden, Staatsbosbeheer, Recron, ZLTO	ZOW, Visiedocument De Gekleurde Kust, Zeeuwse kustbeleidsplan, gebiedscommissie West Zeeuwsch-Vlaanderen
Hoogheemraadschap Delfland	Beheer en versterking van zeekering en Delflandse Dijk langs Maas en Nieuwe Waterweg, duurzame veiligheid	Wet op de Waterkering, legger	RWS (DG Water), RIKZ, Provincie Zuid-Holland, gemeenten	Beleidslijn Kust
Waterschap Zeeuwse eilanden	Waterkeringbeheer, waterkwaliteitbeheer, wegenbeheer, waarborgen veiligheid, behartigen natuur-cultuurhistorisch belang en recreatieve belang	Wet op de Waterkering, Waterkeringbeheersplan, legger	LNV, RWS Zeeland, Provincie Zeeland, gemeenten, mosselvisserij	Zeeuwse kustbeleidsplan
Stadsgewest Haaglanden	Het nastreven van kwaliteit, leefbaarheid en veiligheid	WRO, Regionaal Structuurplan	V&W, VROM, Provincie Z-H, bestuurscommissie Westland Hoogheemraadschap Delfland, WLTO, St. Duinbehoud	Landsdeelacties, Integraal ontwikkelingsplan Westland
Gemeente Bergen	Publieke belang, natuurontwikkeling, toeristische ontwikkeling	WRO, bestemmingsplan	Dienst Domeinen, Provincie N-H, gemeenten, Hoogheemraadschap Uitwaterende Sluizen	POK, Overlegorgaan Noord-Hollandse kustgemeenten
Gemeente Vlieland	Ruimtelijke ordening, beheren van wegen	WRO, bestemmingsplan	RWS, Provincie Friesland, gemeenten, Wetterskip Fryslan	RWS Dienstkring Waddeneilanden, POK, WOK, OOW

Actoren	Verantwoordelijkheden	Bevoegdheden	Contacten	Overlegkaders
Noord-Hollands Landschap	Natuurontwikkeling en – behoud, behartigen recreatieve belang	Beheerder van duinen Den Helder en Noordduinen	Provincie N-H, gemeenten, Hoogheemraadschap Uitwaterende Sluizen, PWN, Amsterdamse Waterleidingen, Recron, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, IVN, Landschapsbeheer, plaatselijke natuurgroepen, plaatselijke ondernemers	Projectgroep Duinzoomplan
Provinciale Waterleiding-maatschappij Noord-Holland	Natuurbeheer duingebied, behartigen recreatieve belang, drinkwaterbeheerder en – leverancier, exploiteren van duingebieden	Beheerder van duingebied van Zandvoort tot Bergen	Provincie Noord-Holland	
WLTO	Agrarisch belangenbehartiger		LNV, VROM, Provincies N-H en Z-H, gemeenten, Noord-Hollands Landschap, Staatsbosbeheer	
Werkgroep geïntegreerde visserij	Kleinschalige en flexibele visserij, bijdrage leveren aan het toeristisch product, leaderproject m.b.v. Europees subsidieprogramma		Provincies Groningen en Friesland, Waddenadviesraad, toekomst: gemeenten en Waddenvereniging	
TRN	Promotie, informatie en kennisoverdracht t.a.v. toerisme en recreatie t.b.v. bevorderen toeristisch verkeer, beleidsbeïnvloeding		V&W, RWS, provincies, ANWB	Beheersvisie 2010, nota Kust op Koers, beleidsagenda Naar integraal kustzonebeleid, Hollandse Kustvisie 2050, Zeeuwse Kustbeleidsplan
Kamer van Koophandel	Tussenpersoon tussen bedrijfsleven en overheid, participeren in beleidsvorming, signalering, behartigen collectieve regionale belang		EZ, RWS directie N-H, Provincies N-H en Z-H, zeehaven IJmuiden, Hoogheemraadschap Uitwaterende Sluizen, Corus	Projectbureau Masterplan Noordzeekanaal-gebied

Actoren	Verantwoordelijkheden	Bevoegdheden	Contacten	Overlegkaders
EUCC	Integraal kustbeheer en – behoud, kwaliteit van natuur, landschap en leefomgeving, toerisme, platformfunctie voor informeel overleg		Internationale contacten, DG 11 (EU), Tweede Kamer, LNV, RIKZ e.a., alle leden van de EUCC	Eurosion, projectgroep Quality of Coastal Towns, samenwerkingsverband Kust en Zee,
Stichting De Noordzee	Advocaat van de Noordzee, verbeteren en herstel van de Noordzee, onderzoeken milieueffecten en verstoring scheepvaart en visserij, lobbyen, overleg		Tweede kamerleden, LNV, RWS (Directie Noordzee), Nationale Havenraad, Productschap Vis, vissersbonden en –federaties, individuele vissers, havens, NIOZ, educatief centrum Ecomare, Stichting Duinbehoud, EUCC	5 ^e Nota RO, SGR, Duurzame Ruimte voor de Mensen, Stichting Pro Sea, Week van de Zee

Bijlage 4: Het beleidsnetwerk rond het Waddenzeegebied

Bijlage 5 Reikwijdte en ruimteconflicten

Actoren	Definitie kustzone	Gepercipieerde ruimteconflicten
V&W (DG Water)	Vanaf de –20 m dieptelijn tot achter waterkering landinwaarts, incl. stuk van invloed op waterkering	De veiligheid is in het geding door bebouwing en andere activiteiten
V&W (RWS)	Gebied tussen locaties waar wordt gepeild op de Noordzee, de zeereep (1 ^{ste} duinenrij), de zeewering en het duingebied	Door de rode en groene contouren kunnen gemeenten niet uitbreiden
VROM	Functiespecifiek. 4-5 km zeewaarts tot 80 km landinwaarts	Er zijn spanningen tussen de ruimteclaims voor natuur of visserij en die voor de andere functies. Er zijn spanningen tussen de ruimteclaims voor scheepvaart en die voor windmolenparken. Zandwinning vindt plaats op te grote afstand van de kust. De methoden van zandwinning roepen vragen op. Er is sprake van versnippering van de zeebodem door leidingen en kabels. De recreatieve druk op het land is hoog.
LNV	Waddengebied, Noordzeekust, Zeeuwse estuarium, heel West-Nederland. Definitie 5 ^e Nota RO is hanteerbaar	Er is sprake van een ongeleide economische en recreatieve druk, overal wordt gebouwd.
EZ	De kust, kustfundamenten en de achterliggende gebieden	De kustplaatsen hebben geen mogelijkheid tot uitbreiding.
Provincie Noord-Holland	Functie- en probleemspecifiek. Vanuit veiligheid 300-400 m landinwaarts. Vanuit badplaatsen 600-700 m landinwaarts. Vanuit recreatie hele provincie	Iedereen vraagt ruimte voor lawaai, rust, water, wonen, werken, recreëren etc. De ruimte is echter beperkt. Bovendien zijn in het verleden de grootste investeringen gedaan in de Randstad, een gebied dat daar eigenlijk vanuit waterhuishouding en veiligheidsoverwegingen het minst geschikt voor is.
Provincie Zuid-Holland	Functiespecifiek.	Er is een spanningsveld tussen de ruimteclaims voor veiligheid en recreatieve druk, de badplaatsgemeenten willen uitbreiden t.b.v. recreatieve ontwikkeling. Hierbij doen zich NIMBY-situaties voor.
Provincie Zeeland	Functiespecifiek	De recreatieve sector wil teveel in de duinen en richting strand bouwen.
Hoogheemraadschap van Delfland	Vanaf 800 m zeewaarts vanaf rijksstrandpalen tot 600 m landinwaarts, incl. gehele duingebied (1-2 km landinwaarts)	Er is een spanningsveld tussen de ruimteclaims voor veiligheid en recreatieve druk, badplaatsgemeenten willen uitbreiden t.b.v. recreatieve ontwikkeling.
Waterschap Zeeuwse eilanden	Duin, dijk, strand, vooroever, stroomgeul	Gemeenten, ondernemers en particulieren willen overal kunnen bouwen. Door worden onderhoudswegen gebruikt door fietsers en dit gaat ten koste van broed- en stiltegebieden.
Stadsgewest Haaglanden	Strand, duinen, achterland met glastuinbouw, incl. Monster en 's-Gravenzande	De ruimteclaims van glastuinbouw en andere economische sectoren leiden tot conflicten. De glastuinbouwsector moet worden verplaatst. Er is ook sprake van grootschalige recreatieve ontwikkeling.

Actoren	Definitie kustzone	Gepercipieerde ruimteconflicten
Gemeente Bergen	Strand, duinen, klein deel achterliggende polderland (500 m landinwaarts) met duidelijke duinelementen	De veiligheid is in het geding door zeespiegelstijging en klimaatverandering. Dit noopt tot aanpassen van de waterkering ten koste van de noodzakelijke recreatieve ontwikkeling. De slechte kwaliteit en eentonigheid van badplaatsen, vraagt om kwaliteitsslag en uitbreiding in onzekere gebieden. Er zijn ook spanningen tussen de ruimteclaims voor natuur en bebouwing/infrastructuur. Door het stijgen van de grondwaterstand dreigen woongebieden instabiel te worden. Er is discussie over de eigendomsverhoudingen, omdat kadastrale lijnen en de dynamische begrenzing van het duin niet overeenstemmen.
Gemeente Vlieland	Gehele eiland Vlieland	Op het eiland zijn maar 2 functies: natuur en bebouwd gebied. Hierdoor is het moeilijk om bebouwd gebied uit te bereiden en kan aan de vraag voor recreatieve woningen niet worden voldaan.
Noord-Hollands Landschap	Alles wat boven water uitsteekt, excl. Strand. Duinen en binnenduinrand tot waar kwelwater loopt	In de binnenduinrand is er sprake van spanningen tussen de ruimteclaims van de aanwezige bollenteelt en van de geplande EHS. De bollenteelt moet verplaatsen. Ook wordt natuurgebied verstoord door ATB-ers.
Provinciale Waterleiding maatschappij Noord-Holland	Vanaf 1 ^e duinenrij tot waar duinen ophouden. Duingebied van Zandvoort tot Bergen	Binnen het bedrijf is er in beperkte mate een spanning tussen de groene (natuur en recreatie) en de blauwe (drinkwater) tak
WLTO	Duinen, binnenduinrand, incl. gronden bloembollenteelt en glastuinbouw	Er zijn spanningen tussen de ruimteclaims van de bollenteelt en de glastuinbouw en die van andere sectoren. De bollenteelers zullen niet snel inleveren. Daarnaast is er sprake van verstedelijkingsdruk, recreatieve druk, druk vanuit het natuur- en landschapsbelang en expansiedrang van WLTO-leden. Een grootschalige recreatieve ontwikkeling als Julianadorp is onwenselijk. Een ander conflict betreft de discussie over landinwaartse of zeewaartse kustverdediging.
Werkgroep geïntegreerde visserij	Vanaf 12 zeemijl tot binnendijkse dorpen en havens	Het weren van vissers uit vangstgebieden ten gunste van natuurbeheer, onderzoek of zeehondenreservaten. Daarnaast is er een Spanning tussen het droogvallen van het Waddengebied en het gebruik van de Waddenzee door kleinschalige vissers.
TRN	Kustgemeenten en achterland, incl. Amsterdam en Alkmaar	De spanningen tussen ruimteclaims voor natuur, wonen, werken, toerisme, industrie, veiligheid. Er zijn teveel ruimtereserveringen voor natuur en veiligheid ten koste van de recreatie. Er zijn geen mogelijkheden voor innovatieve oplossingen.

Actoren	Definitie kustzone	Gepercipieerde ruimteconflicten
Kamer van Koophandel	Staat niet vast. Vanaf de IJgeul, de windmolenparken en de offshore industrie tot verder dan 500 m landinwaarts, incl. de primaire waterkering, de zone van economische impact en beleidsbeïnvloeding	Er zijn spanningen tussen de ruimteclaims voor wonen en industrie, de uitbreiding van Corus en de derde zeehaven (buitendijks). Er is sprake van een lage leefbaarheid in IJmond. Daarnaast zijn er conflicten die te maken hebben met milieuocontouren voor geluid, stof, hinder, geur en uitstoot.
EUCC	Funciespecifiek. De EEZ (tot 200 zeemijl), maar in ieder geval vanaf 12 zeemijl tot 10 km landinwaarts.	De ruimte is schaars. Er zijn spanningen tussen ruimteclaims voor recreatie en toerisme en de kustverdediging (zwakke schakels). Verder de tussen de ruimteclaims voor drinkwatervoorziening en de EHS. Er zijn ook spanningen tussen de bouw van grootschalige windmolenparken en het idee van een 'vrije horizon'. Daarnaast wordt vergunning verleend aan schelpdiervissers in de Waddenzee terwijl dat allang verboden had moeten zijn. Tenslotte de non-implementatie van EU-richtlijnen. Dit gaat ten koste van natuurwaarden
Stichting De Noordzee	Vanaf 200 zeemijl tot 200 km landinwaarts	Iedereen wil wonen en bouwen in de kust ten koste van de noodzakelijke ruimteclaim voor veiligheid. De ruimte is schaars. Verder de discussie over zeevaartse uitbreiding en tenslotte de horizonvervuiling

Bijlage 6   Beleidsknelpunten en oordeel over integraliteit

Actoren	Gepercipieerde knelpunten	Oordeel over integraliteit
V&W (DG Water)	Lagere overheden willen een ruimer toelatingsbeleid, maar ze willen verantwoordelijkheden niet op zich nemen. De discussie rond de zwakke schakels leidt tot onzekerheid	Huidige beleid is zo integraal mogelijk, maar aan integraliteit hangt prijskaartje
V&W (RWS)	RWS en VROM verschillen van mening ten aanzien van de rode contouren	Huidige beleid is integraal
VROM	De 5 ^e Nota RO is nog niet gestart waardoor niet kan worden gestart met het uitvoeringsprogramma. Dit en de onzekerheid rond de zwakke schakels kan ertoe leiden dat er geen geld beschikbaar komt voor het verbeteren van de ruimtelijke kwaliteit rond de zwakke schakels. Daarnaast is er sprake van een onduidelijke verdeling van verantwoordelijkheden en een gebrek aan afstemming tussen verschillende provinciale gedeputeerden	Geen sprake van integraliteit. Een echt kustzonebeleid voor het natte en droge deel samen ontbreekt
LNV	De infrastructuur wat betreft verdeling van taken, bevoegdheden en middelen is nog onvoldoende. Vooralsnog is er geen coördinator voor integraal kustzonebeleid aangewezen. Inhoudelijk strookt het beleid niet met de Europese insteek. De beleidsagenda <i>Naar integraal kustzonebeleid</i> heeft geen status en wordt niet kabinetsbreed gedragen. Een sense of urgency om tot een procesarchitectuur en tot een beleidslijn voor integraal kustzonebeleid te komen, ontbreekt. Tenslotte is er onduidelijkheid over de zwakke schakels	Het huidige beleid is weinig integraal. Betrokken departementen groeien wel naar elkaar toe.
EZ	De externe werking van Europese natuurbeschermingsregimes in de vorm van een toets op de effecten op de natuur maakt het ondernemers lastig. Door de Vogel- en Habitatrichtlijn en de discussies over de rode en groene contouren kan de toeristisch recreatieve sector niet uitbreiden. Daarnaast wordt de veiligheidsdiscussie weinig creatief gevoerd, er is bijna geen ruimte voor ontwikkeling. V&W heeft het gevoel dat zij alle kosten van integraal kustzonebeleid moeten dragen, wat heeft geleid tot een terugtrekkende beweging van V&W. Het beleid zoals wordt geformuleerd in de <i>Beleidslijn voor de Kust</i> is dan ook niet integraal. Het economische verhaal heeft soms weinig prioriteit	Het huidige beleid is weinig integraal. De stap naar integraliteit in de beleidsagenda <i>Naar integraal kustzonebeleid</i> had groter moeten zijn

Actoren	Gepercipieerde knelpunten	Oordeel over integraliteit
Provincie Noord-Holland	Er komen allerlei aparte plannen van verschillende ministeries. De ministeries vinden het moeilijk om macht af te staan, er is weinig onderling vertrouwen en hun manier van werken is verschillend. RWS werkt de zorgplicht te gedetailleerd uit en is inconsequent (aan de ene kant wil ze de risico's volledig beheersen en aan de andere kant laat ze bepaalde activiteiten in de kustzone toe)	Het huidige beleid is niet integraal
Provincie Zuid-Holland	De zwakke schakels zijn gekozen op basis van veiligheid en ruimtelijke kwaliteit. Dit laatste dreigt naar de achtergrond te verschuiven. De daadwerkelijke aanleg van de Tweede Maasvlakte zal nog op een hoop problemen stuiten	De <i>Hollandse Kustvisie 2050</i> is een begin. De vier ministerie werken op het punt van veiligheid (3 ^e Kustnota) beter samen dan voorheen. Het Rijk probeert meer samen te werken met de regionale overheden
Provincie Zeeland	De rijksoverheden durven niet hun verantwoordelijkheden af te staan en kijken teveel naar hun eigen belangen. V&W wil veiligheid zo goedkoop mogelijk uitvoeren. Extra zaken moeten maar door andere partijen worden betaald. De regierol van DG Water wordt hierdoor naar provincie doorgeschoven. Gevreesd wordt dat door het TAW rapport de eerste acties van RWS ten aanzien van de zwakke schakels vooruit worden geschoven en dat ondernemers kunnen hun plannen voor kwaliteitsverbetering niet uitvoeren. Het TAW-advies heeft tot onzekerheid over de financiering van de Zeeuwse zwakke schakels geleid.	Het huidige beleid is niet integraal zoals de EU dat voorstelt. Er is wel vooruitgang geboekt
Hoogheemraadschap van Delfland	Er is een gebrek aan afstemming tussen ruimtelijke ordening en waterbeheer. De gemeente mag een bestemmingsplan opzetten zonder de mening van de waterbeheerders zwaar te laten meewegen.	In de Derde Kustnota is nog geen sprake van een integraal kustzonebeleid
Waterschap Zeeuwse eilanden	De handhaving van afspraken rondom de strandexploitatie kost moeite. Bovendien is er op nationaal niveau geen sprake van harmonisatie in de regels t.a.v. strandtenten. Bewoners vinden dat zijn hun woningen maar beperkt mogen uitbreiden (i.c. maximaal 60%) De Flora- en Faunawet maakt het bijna onmogelijk om nog aan dijken te werken. Het waterschap kan hier geen ontheffing van krijgen. De belangen van het waterschap en de Vogelbescherming en Zeeuwse Milieufederatie zijn tegenstrijdig	De aandacht voor integraal kustzonebeleid is groot. Meer inzicht is ontstaan in bijvoorbeeld de invloed van een ingreep hier op een verderop gelegen gebied

Actoren	Gepercipieerde knelpunten	Oordeel over integraliteit
Stadsgewest Haaglanden	Het Rijk is niet duidelijk over het beleid omtrent de verplaatsing van de glastuinbouwers en de toekomstige bestemming van deze gronden. Gemeenten durven daarom niet de gronden op te kopen. Bovendien krijgt het Stadsgewest Haaglanden te weinig informatie van het Rijk over de zwakke schakels en zeewaartse uitbreiding	Het huidige beleid is niet integraal
Gemeente Bergen	Het strand is niet van de gemeente, de gemeente mag er niks doen, maar de gemeente is wel degene die het schoonhoudt. In de legger zijn stroken aangegeven waarop niet mag worden gebouwd, maar de gemeenten nemen dit verbod niet over in hun bestemmingsplannen. Tenslotte is het voor de burger niet duidelijk waar ze heen moeten voor vergunningen als ze iets willen bouwen	Het huidige beleid is nog niet integraal. Er wordt aan gewerkt. De provincie neemt met name initiatieven en de gemeente soms
Gemeente Vlieland	De restricties, kosten en vertragingen die voortvloeien uit wet- en regelgeving voor natuurontwikkeling en –behoud vormen een knelpunt. In de 5 ^e Nota RO is het fenomeen ‘kustfundament’ uit de nota <i>Kust op Koers</i> overgenomen. In het verlengde hiervan zijn er nog eens extra beperkingen aan toegevoegd. Tenslotte denken ze bij het Rijk teveel vanuit de Hollandse kust, maar de Waddeneilanden zijn niet hiermee te vergelijken	Het huidige beleid is weinig integraal. Met name de afstemming op rijksniveau en provinciaal niveau is niet integraal. De afstemming tussen RWS (beheersplan rijksgronden) en gemeente Vlieland (structuurplan Vlieland) is daarentegen integraler
Noord-Hollands Landschap	Het Duinzoomplan van de gemeenten Den Helder, Zijpe en het Noord-Hollands landschap is teveel in stukjes gehakt. Er is een gebrek aan financiële middelen waardoor er een tekort aan duinbeheerders is. Er is een te groot aantal nota’s door verschillende actoren gemaakt (58 nota’s zijn van kracht in Noord-Holland). Deze nota’s werken allemaal op verschillende niveaus en zijn vaak tegenstrijdig aan elkaar	Het huidige beleid is nog niet erg integraal. De <i>Hollandse Kustvisie 2050</i> is een behoorlijke stap naar integraal kustzonebeleid
Provinciale Waterleidingmaatschappij Noord-Holland	In de 5 ^e Nota RO worden waterleidingbedrijven verordend de duinen te verlaten. Dit gaat veel geld kosten, de noodvoorziening zal wegvallen, grote installaties zullen moeten worden gebouwd en veel meer chemicaliën zullen moeten worden gebruikt. PWN en de St. Duinbehoud zijn hier niet rechtstreeks van op de hoogte gesteld.	Geen oordeel

Actoren	Gepercipieerde knelpunten	Oordeel over integraliteit
WLTO	De discussie omtrent de bollenteelt en de glastuinbouw focust teveel om de binnenduinrand. De afstemming tussen water, natuur en ruimtelijke ordening is niet integraal. De agrariërs en steden worden geconfronteerd met wateroverlast door het stopzetten van de duinwaterwinning. In de bollenstreek van Zuid-Holland hebben overheden een handtekening gezet onder een overeenkomst waarin staat dat ze één standpunt hebben, maar dat is niet zo	De <i>Hollandse Kustvisie 2050</i> is niet integraal. Het is een ruimtelijke ordeningsnota en weinig duidelijke afspraken zijn gemaakt
Werkgroep geïntegreerde visserij	Het beleid van RWS over zoet-zoutovergangen is teveel vanuit een ecologische invalshoek opgezet. Nu is er sprake van algenbloei en zuurstofloosheid in de zoetwatersystemen. De strikte en overmatige wet- en regelgeving ontnemt de vissers de mogelijkheid om een gemengd bedrijf te voeren	Het huidige beleid is erg sectoraal. De overheid is te ad hoc bezig
TRN	De rode en groene contouren zijn nu heel rigide op rijksniveau vastgesteld. Het is bijna onmogelijk wat in de kust te bouwen. Daarnaast laten de inflexibele ruimtereserveringen voor veiligheid te weinig ruimte voor innovaties in de sterk verouderde infrastructuur in de kustzone over. Het beleid op basis van de Vogel- en Habitatrichtlijn is te stringent. Ondernemers moeten nu betalen voor onderzoek dat bewijst dat hun plannen niet ten kost gaan van natuurontwikkeling	De Derde Kustnota is weinig integraal. Van de zeven hoofdstukken gaan er zes over veiligheid en één over integraliteit. Het Ministerie van V&W moet meer verantwoordelijkheid voor integraal kustzonebeleid nemen. Alles draait nu nog om geld.
Kamer van Koophandel	Binnen het beleid is te sterk geredeneerd vanuit veiligheid en te weinig vanuit functionaliteit. De <i>Hollandse Kustvisie 2050</i> is onbegrijpelijk en ontoegankelijk voor een leek. Hoewel deze visie geen officiële status heeft gaat de visie wel een officiële rol spelen. Met de kustzones, zoals die worden besproken in de beleidsagenda <i>Naar integraal kustzonebeleid</i> , wordt nog te weinig gedaan. Daarnaast zijn er teveel partijen die een gebied bezitten, beheren of exploiteren. De rol van de verschillende overheden en de juridische status van plannen is onduidelijk	Het huidige beleid is multisectoraal
EUCC	Door de departementale verkokering gaat ieder ministerie teveel voor zijn eigen belangen. De inzet van EZ en LNV moet niet zodanig zijn dat de Vogel- en Habitatrichtlijn en de Natuurbeschermingswet constant ter discussie worden gesteld	Het huidige beleid is nog niet integraal. Nederland moet zich beter committeren aan de EU-aanbevelingen. De sterkste drijfveer voor integraal kustzonebeleid komt vanuit veiligheid. In vergelijking met het buitenland is het Nederlandse kustzonebeleid zeer integraal. In de Derde Kustnota is de discussie omtrent integraal kustzonebeleid beter dan de eerste twee kustnota's

Actoren	Gepercipieerde knelpunten	Oordeel over integraliteit
Stichting De Noordzee	<p>Het huidige kustzonebeleid is versnipperd. Teveel actoren hebben bevoegdheid over verschillende stukjes kustzone. Er is sprake van een ieder voor zich situatie. Omdat een politieapparaat ontbreekt, worden regels onvoldoende gehandhaafd. De bestaande regulering kent mazen. In de 5^e Nota RO mogen geen windmolens worden gebouwd in de territoriale wateren. De gemeentelijke zone valt hier echter buiten en dus denken gemeenten wel windmolens te kunnen plaatsen. Aan het feit dat de Waddenzee een Particular Sensitive Sea Area is, wordt te weinig aandacht besteed</p>	<p>Het huidige beleid is niet erg integraal. De 5^e Nota RO is een goede aanzet voor integraal kustzonebeleid omdat hierin niet alleen sprake is van gebruiksfuncties maar ook van bestuurslagen</p>

Bijlage 7 Omschrijving integraal kustzonebeleid en voorbeelden good practice

Actoren	Omschrijving van integraal kustzonebeleid	Voorbeelden van good practice
V&W (DG Water)	Veiligheid staat centraal maar we moeten letten op natuurontwikkeling, recreatie en stedelijke ontwikkeling. Integraal kustzonebeleid impliceert dat een goede belangenafweging en het delen van kosten en verantwoordelijkheden.	Hollandse Kustvisie 2050 Project De Kerf bij Bergen
V&W (RWS)	Integraal kustzonebeleid is belangrijk. Ecologie en ruimtelijke ordening moeten worden meegewogen, maar veiligheid prevaleert. Bij de zwakke schakels is het moeilijk om concessies te doen. Restrictieve elementen zijn belangrijk, maar vrijheid van toegang moet worden nagestreefd. De meerwaarde van integraal kustzonebeleid is differentiatie.	Beheer Rottumeroog en – plaat door RWS
VROM	Het gaat verder dan het opvolgen van de EU-aanbevelingen. Ruimtelijke ordening, de afstemming tussen bestemmingsplannen, streekplannen en nationale en transnationale plannen is onderdeel. Het beleid dient een toets te bevatten of iets al dan niet mag worden toegelaten. Een koppeling op bestuurlijk niveau moet het stappenplan voor de Noordzee uit de 5 ^e Nota RO beter afstemmen op het gemeentelijk beleid. De druk op de kust aan landszijde vraagt om integraal kustzonebeleid	EU-project North Coast Hollandse Kustvisie 2050 (goed 1 ^e initiatief)
LNV	Integraal kustzonebeleid is beleid dat kan rekenen op maatschappelijk draagvlak en dat de waarden van de kust versterkt. Vertrekpunt hierbij zijn de functies uit de EU-aanbeveling, waarbij natuurontwikkeling en tegemoet komen aan recreatieve druk specifieke aandacht verdienen. De rijksoverheid geeft een kader waaraan partijen op verschillende schaalniveaus invulling geven. Dit kader mag restricties bevatten maar er moeten mogelijkheden worden gecreëerd om samen te werken.	Kustherstelprojecten in Denemarken en Ierland Het Waddentraject Project Integrale Visie Deltawateren Hollandse Kustvisie 2050 (ofschoon dit te veel op veiligheid is gericht en voorbij gaat aan de bredere verantwoordelijkheid)
EZ	Het afwegen van alle belangen van de betrokken sectoren. Alle functies zijn gelijkwaardig aan elkaar. Er moet gekeken worden naar de mogelijkheden van andere partijen t.a.v. het veiligheidsaspect. Op regionaal niveau kan dit tot restricties leiden. Toerisme en recreatie zijn de belangrijkste ontwikkelingselementen. Hiervoor moet indien nog ruimte buiten de contouren worden gezocht.	De aanleg van het Kennemerstrand bij IJmuiden is een voorbeeld van bad practice
Provincie Noord-Holland	De schaal waarop wordt gewerkt is vergroot. Integraal kustzonebeleid kan in de vorm van gebiedsplannen, met differentiatie binnen de gebieden. Het Rijk moet belangen en financiële potten bundelen. Eenduidigheid en daadkracht is hierbij vereist. Het Rijk moet accepteren en communiceren dat 100% veiligheid niet bestaat. Dit levert meer ontwikkelingsvrijheid op. Mensen nemen dan hun eigen verantwoordelijkheid hetgeen door de beperkte ruimte tot zelfregulering leidt.	Nota Integraal Kustzonebeheer West- Zeeuws Vlaanderen
Provincie Zuid-Holland	Bestuurslagen worden zowel in horizontale als in verticale zin op elkaar afgestemd. Met het Rijk wordt hiertoe voor de uitwerking van de <i>Hollandse Kustvisie 2050</i> een procesconvenant afgesloten. Veiligheid is belangrijk en hiervoor zijn zowel landwaartse als zeewaartse oplossingen mogelijk. Maar er moet ook aandacht zijn voor de kwaliteit van het zwemwater, visserijbelangen, natuur, recreatie en veiligheid. Restrictieve elementen zijn nodig om het natuurbelang veilig te stellen. Integratie kan plaatsvinden in de vorm van een regionaal ontwikkelingsperspectief	Hollandse Kustvisie 2050

Actoren	Omschrijving van integraal kustzonebeleid	Voorbeelden van good practice
Provincie Zeeland	<p>Integraal kustzonebeleid is noodzakelijk. Integraal kustzonebeleid is pragmatisme. Bij grootschalige projecten moeten meer belangen worden betrokken, waarbij verder wordt gegaan dat het 'no regret beleid'.</p> <p>Restricties zijn nodig ten behoeve van veiligheid op langere termijn. Veiligheid heeft prioriteit maar via een mix van incentives van boven en onderaf moet ieder dezelfde taal leren spreken en moet draagvlak worden gecreëerd. Visserij hoeft niet onder integraal kustzonebeleid te vallen.</p>	Nota Integraal Kustzonebeheer West-Zeeuws Vlaanderen
Hoogheemraadschap van Delfland	<p>Eerst moet worden gekeken naar het gehele systeem en dan naar de deelsystemen daarbinnen. Onderzocht moet worden welke functies elkaar beïnvloeden binnen de deelsystemen. Alle sectorale nota's moeten over elkaar heen worden gelegd om te kijken of ze niet strijdig zijn met elkaar. Integraal kustzonebeleid impliceert dat de plannen van diverse overheden goed op elkaar worden afgestemd. Integraal kustzonebeleid is van belang omdat het duidelijkheid geeft over de gemeenschappelijke elementen van het beleid, waardoor sectoraal beleid makkelijker kan worden ingevuld. Onder integraal kustzonebeleid vallen in ieder geval de ruimtelijke ontwikkeling van badplaatsen op de lange termijn en meer specifiek de afstemming tussen het waterbeheer en de bestemmingsplannen. Recreatieve ontwikkeling, maar ook contouren zijn echt nodig evenals restricties met het oog op een duurzame veiligheid. Visserij en scheepvaart moeten bij integraal kustzonebeleid worden betrokken</p>	Planvorming rond de aanleg van een badplaats bij Hoek van Holland
Waterschap Zeeuwse eilanden	<p>Integraal kustzonebeleid is nodig, want alles heeft in geografische zin met elkaar te maken. Beleid en het beheer moet op elkaar worden afgestemd. Veiligheid (zeespiegelstijging) heeft prioriteit, maar er moet ook worden gekeken naar medegebruik van de kustzone.</p>	
Stadsgewest Haaglanden	<p>De hele kust valt onder integraal kustzonebeleid. Alle ministeries werken samen. De ministeries van LNV en EZ zouden een belangrijkere rol moeten spelen in integraal kustzonebeleid. Integraal kustzonebeleid kan bijdragen aan een betere kaderstelling (financiering, fasering en bouwlocaties) zodat ander beleid beter vorm kan krijgen. Integraal kustzonebeleid is nodig om de veiligheid te borgen en ruimtelijke ordening beter te kunnen aanpakken. Integraal kustzonebeleid kan leiden tot differentiatie</p>	Hollandse Kustvisie 2050
Gemeente Bergen	<p>Integraal kustzonebeleid kan bijdragen aan meer duidelijkheid en een betere afstemming van de wet- en regelgeving. Integraal kustzonebeleid is noodzakelijk voor natuurontwikkeling en veiligheid. Voor de gemeente impliceert een integraal kustzonebeleid de ontwikkeling van een gebiedsvisie met daarin bebouwingscontouren, aandacht voor verkeersbewegingen en parkeerplaatsen en oog voor de ontwikkeling van het toeristisch-recreatieve product. In het voortraject van deze visie kan een ieder ideeën inbrengen. De provincie moet alles integreren tot een samenhangend geheel en dat in de vorm van streek- of ontwikkelingsplannen een kader geven. Op rijksniveau moeten ministeries goed samenwerken voor een integraal rijksbeleid.</p>	Hollandse Kustvisie 2050

Actoren	Omschrijving van integraal kustzonebeleid	Voorbeelden van good practice
Gemeente Vlieland	<p>Integraal kustzonebeleid is nuttig. Integraal kustzonebeleid moet tot minder stroperig beleid leiden en er moet dus niet een zoveelste platform of forum worden toegevoegd. Wet – en regelgeving en beleid moeten op elk gebied op elkaar worden afgestemd, met name op het gebied van kustdefensie en ruimtelijke ordening. Ruimtelijke ordening zou een integrerend kader kunnen zijn voor integraal kustzonebeleid.</p> <p>Het structuurplan zou meer accent moeten krijgen. Het economisch functioneren en natuur en milieu moeten daar nadrukkelijk bij worden betrokken.</p>	
Noord-Hollands Landschap	<p>Integraal kustzonebeleid impliceert het gezamenlijk ontwikkelen van beleid t.a.v. ruimtelijke ordening, natuur-, water- en veiligheid. Er moet meer helderheid en structuur worden aangebracht in de bestaande nota's. Dit vraagt om een praktische aanpak. Veiligheid is de basis. Integraal kustzonebeleid zal niet direct iets veranderen in het bestaande natuur en recreatiebeleid. Veranderingen zullen meer op projectniveau tot uiting komen. Integraal kustzonebeleid moet zorgen voor een duidelijke structuur om deze projecten aan op te hangen, maar niet teveel wet-en regelgeving bevatten. Het normale restrictieve beleid is hiervoor al voldoende. Integraal kustzonebeleid moet meer internationaal worden aangepakt. Op projectniveau moet het vermatting van de duinen en slufervorming bevorderen en de zwakke schakels versterken.</p>	Duinzoomproject Project Noord-Holland Midden
Provinciale Waterleidingmaatschappij Noord-Holland	<p>Integraal kustzonebeleid is nuttig. Het impliceert het afwegen van economische, ecologische, bewoners-, milieu- en veiligheidsbelangen. Kleinschalige recreatieve ontwikkeling, natuur en drinkwatervoorziening vallen eronder.</p>	Project De Kerf bij Bergen De bouw van villa's in de duinen van Bloemendaal en Aerdenhout is een voorbeeld van bad practice
WLTO	<p>Veiligheid is een evident onderdeel van een integraal kustzonebeleid. Niet alle functies kunnen optimaal in de kustzone terecht. Integraal kustzonebeleid moet oog hebben voor de mogelijkheden van zeewaartse uitbreiding.</p>	Het streekplan Noord-Holland Midden, Texel
Werkgroep geïntegreerde visserij	<p>Integraal kustzonebeleid is een procesmatig vraagstuk. De situatie in Nederland vraagt om integraal kustzonebeleid, maar het instrumentarium ontbreekt.</p> <p>Een integraal kustzonebeleid moet niet zozeer restricties bevatten, maar voorwaarden scheppen voor de visserij, kustbeheer, toerisme, havens, werkgelegenheid, leefbaarheid in kustgemeenten, natuur en landschap, waterbeheer. Door een betere afstemming van de verschillende beleidsterreinen op veiligheid, het betrekken van maatschappelijke groeperingen kan sectoraal beleid worden voorkomen. Integraal kustzonebeleid zou voor de visserijsector meer veerkracht en werkgelegenheid op kunnen leveren. Kustdorpen kunnen vitaler worden.</p>	Dorset Coastal Forum in Zuid-Engeland
TRN	<p>Integraal kustzonebeleid is een bottom up benadering. Kwaliteitsverbetering van de badplaatsen moet hierin centraal staan. Integraal kustzonebeleid is belangrijk voor een betere prijs-kwaliteitverhouding. Integraal kustbeleid moet niet zozeer restricties bevatten maar juist ondernemers mogelijkheden bieden voor creatieve innovaties (zoals met vooroeversuppleties lagunes creëren, wonen in geluidswallen, parkeerkelders onder de boulevards). Ook bereikbaarheid moet onder een integraal kustzonebeleid vallen.</p>	Kust in Kleur van de gemeente Oostburg in West-Zeeuws Vlaanderen Schouwen-West Duinzoomplan van de gemeenten Den Helder en Zijpe

Actoren	Omschrijving van integraal kustzonebeleid	Voorbeelden van good practice
Kamer van Koophandel	<p>Integraal kustzonebeleid heeft zowel een procesmatige als een inhoudelijke invulling. Er zou een interdepartementale club, een soort superministerie moeten worden gevormd met bijvoorbeeld VROM als coördinator. EZ moet zorgen voor de economische inbreng.</p> <p>Afwegingen moeten integraal worden genomen en dit moet uit de stukken ademen. In ieder geval wordt niet alleen vanuit veiligheid gedacht, maar wordt ook de functionaliteit (waarde en kwaliteit) van een gebied in acht genomen. Spelregels voor een ontwikkelingsstrategie genieten de voorkeur boven restricties. Misschien is helderheid de meerwaarde van integraal kustzonebeleid. Het bedrijfsleven weet beter wat wel en niet mag en staat beter op het netvlies van beleidsmakers.</p>	<p>Beleidsagenda <i>Naar integraal kustzonebeleid</i></p> <p>De Kustvisie van IJmuiden</p>
EUCC	<p>Integraal kustzonebeleid is een proces waarbij partijen op nationale en lokale schaal komen tot een evenwichtige verdeling van belangen in de ruimte en de tijd. De partijen moeten bereid zijn concessies te doen. Recreatie en toerisme zijn belangrijke ontwikkelingselementen. Visserij en landbouw moeten inleveren ten gunste van natuur en veiligheid, hoewel er wel rekening kan worden gehouden met de toeristische waarde van de bloembollenteelt. Integraal kustzonebeleid is niet nodig om toerisme in algemene zin in de badplaatsen beter te ontwikkelen. Op regionaal niveau is integraal kustzonebeleid nodig op het gebied van veiligheid en de zwakke schakels daarin. Hierbij kunnen restrictieve elementen nodig zijn op plaatsen waar het veiligheidsniveau omhoog moet.</p>	<p>Projecten in België, Groot-Brittannië en Denemarken</p> <p>Hollandse Kustvisie 2050 (met name omdat hier alle knelpunten in kaart zijn gebracht)</p>
Stichting De Noordzee	<p>Integraal kustzonebeleid is veelomvattend en richt zich op visserij, (de milieueffecten van de) scheepvaart (calamiteiten, verbrandingsemissies), toerisme en natuur, een betere menging van zoet en zout water door afgesloten Deltawateren weer te openen. Een integraal kustzonebeleid moet restricties bevatten ter behoud van de vrije horizon, stiltegebieden, inzake het transport van gevaarlijke stoffen te dicht langs de kust en militaire oefenterreinen. Een optimaal gebruiken van de kust voor toeristische doeleinden en kleinschalige visserij moeten worden ontwikkeld. Het commitment hiervoor kan worden verhoogd door incentives in te stellen.</p>	<p>5e Nota RO</p> <p>Het Integraal Beleidsplan Voordelta had een goed begin, maar een slechte uitwerking</p>

Bijlage 8 De rolverdeling binnen een integraal kustzonebeleid

Actoren	Gepercipieerde toekomstige rol	Overall regie
V&W (DG Water)	Continueren huidige rol	V&W (veiligheid), maar voor 80% bij provincies (projectniveau)
V&W (RWS)	Continueren huidige rol	Moelijk om deze bij één partij te leggen
VROM	Regisseren van de bestuurlijke afstemming	VROM, voor regionaal maatwerk de provincies
LNV	Formuleren uitgangspunten en meedenken over strategische hoofdlijnen uitgaande van de Europese visies op Integrated Coastal Zone Management	Kabinet met V&W in een coördinerende rol, voor regionaal maatwerk bij provincies cf. het nieuwe sturingsmodel van LNV
EZ	Zorg voor gedifferentieerd aanbod en voor seizoensverbreding van recreatie en toerisme.	Het Rijk heeft verantwoordelijkheid voor veiligheid. Private sector is verantwoordelijk voor kwaliteitsslag. De provincies zorgen voor regionaal maatwerk
Provincie Noord-Holland	De provincie regisseert de uitwerking van de nationale visies en is scheidsrechter bij een evenwichtige verdeling van de functies in de ruimte.	Rijk bepaalt hoe Nederland er op grootschalig niveau uit moet zien. Gemeenten maken integrale afwegingen in hun bestemmingsplannen (uitvoerend niveau). De provincie regisseert de uitwerking van de nationale visies en is scheidsrechter bij een evenwichtige verdeling van de functies in de ruimte. Beïnvloedende partijen (naast de overheden) moeten bij het proces worden betrokken.
Provincie Zuid-Holland	Het continueren van de huidige rol als tussenpersoon tussen Rijk en gemeenten	Het Rijk stelt kaders, maar de provincie zorgt voor regionaal maatwerk
Provincie Zeeland	Continueren van de huidige rol	De provincie regisseert
Hoogheemraadschap van Delfland	Continueren van het huidige takenpakket	Via diagonaal beleid. Het Rijk stelt de kaders. De uitvoering vindt plaats in de regio, maar kustmorfologische aspecten gaan de regio te boven. De gemeenten behartigen al voor groot deel belangen van het bedrijfsleven en van recreatie en natuur. De provincie als integrerend lichaam op het scharnierpunt van ruimtelijke ordening en waterbeheer en tussen het Rijk en lagere overheden en NGOs.
Waterschap Zeeuwse eilanden	Continueren van het huidige takenpakket	RWS zet integraal kustzonebeleid in hoofdlijnen op en vertaalt dit naar de regio's. De regio directies van RWS werken de hoofdlijnen uit. De provincie heeft geen coördinerende rol. De waterschappen zijn betrokken maar zijn te versnipperd om integraal kustzonebeleid te formuleren
Stadsgewest Haaglanden	Voortzetten van de huidige rol bij de ruimtelijke ordening.	Het Rijk geeft kaders aan en heeft verantwoordelijkheid voor integraal kustzonebeleid De provincie regisseert de invulling, want het Rijk is minder thuis in regionale aangelegenheden.

Actoren	Gepercipieerde toekomstige rol	Overall regie
Gemeente Bergen	Opstellen van een gebiedsvisie met daarin de hoofdlijnen van de ruimtelijke ordening. Dit dient als input voor een streekplan, waarop een bestemmingsplan weer is gebaseerd. De gemeente houdt in de toekomst meer rekening met de plannen van de waterschappen en voert overleg met terreinbeheerders.	De provincie is primair verantwoordelijk voor integraal kustzonebeleid en werkt het kader uit in detail. De gemeente kan bepaalde taken daarvan op zich nemen. Het Rijk stelt de kaders en legt veiligheid en risicobeheersing in wetgeving vast. RWS financiert de zandsuppleties en de provincie regelt het verder.
Gemeente Vlieland	Voortzetten van de huidige rol	De gemeente draait voor het meeste op. RWS en Provincie Friesland hebben geen planfiguur. De provincie doet misschien een stukje algemeen kader. Het Rijk neemt verantwoordelijkheid voor een goede afstemming van de wet- en regelgeving
Noord-Hollands Landschap	Visie inbrengen, onder meer in klankbordgroepen	Het Rijk stelt kaders die de provincie uitwerkt. De provincie stelt stuur- en projectgroepen in en betreft zoveel mogelijk mensen in klankbordgroepen.
Provinciale Waterleidingmaatschappij Noord-Holland	Voortzetten van de huidige rol.	De verantwoordelijkheid ligt bij het Rijk (RWS, VROM en LNV)
WLTO	Meehelpen aan het borgen van veiligheid en onderdeel uitmaken van de discussie over zeewaartse uitbreiding.	Het Rijk geeft de kaders aan en draagt verantwoordelijkheid voor veiligheid. Op rijksniveau moet de ruimte worden verdeeld. De provincies dragen verantwoordelijkheid voor de inrichting. De overheid moet verantwoordelijkheden afstaan aan maatschappelijke organisaties. De partijen in de regio voeren gezamenlijk regie over belangenafweging
Werkgroep geïntegreerde visserij	Het aandragen van ingrediënten voor integraal kustzonebeleid vanuit de visserijsector via inspraak en/of interactieve planvorming. De visserijsector kan een bijdrage leveren aan recreatie en toerisme en (afgeleide) werkgelegenheid	Het Rijk regisseert. De provincie vertaalt integraal kustzonebeleid in een streekplan en schept voorwaarden zodat vissers initiatieven kunnen nemen
TRN	Adviserend, enthousiasmerend en initiërend in denktanks zitten en bij pilotprojecten betrokken zijn. TRN heeft geen beleidsmakende rol.	Het Rijk is kaderstellend, maar provincies en gemeenten zijn verantwoordelijk voor het regionale maatwerk
Kamer van Koophandel	Voortzetten van de huidige rol van aanleveren van ideeën en meedenken met beleidsmakers.	Het Rijk stelt kaders. De gemeenten hebben een uitvoerende rol en de provincie regisseert
EUCC	Oriëntatie en netwerken op nationaal niveau.	Het Rijk stelt kaders. Het Rijk moet een budget maken voor integraal kustzonebeleid en kustprovincies geld geven. De verdere regie ligt bij de provincies.

Actoren	Gepercipieerde toekomstige rol	Overall regie
Stichting De Noordzee	Ontwikkelen van een visie en het verwerven van draagvlak voor integraal kustzonebeleid.	Het Rijk heeft de regierol, omdat provinciale grenzen dwars door Delta heenlopen. Het Rijk vertaalt EU-beleid in een visie en verwerft draagvlak hiervoor. Het Rijk maakt plan van aanpak voor specifieke gebieden met ondersteuning van een integraal onderzoeksinstituut waarin het RIKZ samen met andere maritieme onderzoeksinstituten participeert. Het RIKZ zou niet onder V&W alleen moeten vallen. Het beheer en de coördinatie van het Noordzeebeleid ligt bij Directie Noordzee van RWS, maar voor de uitvoering zou er een apart uitvoeringsorgaan, bijvoorbeeld een specifieke Provincie Noordzee moeten komen. Het Kustwachtcentrum zorgt voor controle op het laagste niveau. Een dergelijke structuur kan verschillen tussen regio's voorkomen.

Bijlage 9 De bestuurlijke vormgeving van integraal kustzonebeleid

Actoren	Rol POK	Nationaal Bestuursakkoord	Nationaal Kustforum
V&W (DG Water)	POK en BOK gebruiken voor integraal kustzonebeleid. BOK wel zwaarder aanzetten	Niet nodig, <i>Beleidslijn voor de Kust</i> biedt voldoende richting	Meerwaarde t.o.v. Noordzeedagen wordt betwijfeld
V&W (RWS)	POK onder RCW laten vallen	Kan onderdeel vormen van bestaand beleid, bestaande PKB lijkt echter voldoende. Regionaal Bestuursakkoord zou beter zijn	Geen meerwaarde t.o.v. Waddenforum, meer instanties betekent meer competentiestrijd
VROM	POK moet worden aangevuld met Inspectie RO	Geen meerwaarde t.o.v. BOK	Kan in toekomst meerwaarde hebben bij de ontwikkeling van de 6 ^e nota RO
LNV	POK uitbreiden met diverse actoren	Geen meerwaarde, vertrekpunt is stellingnamebrief en de contouren van de 5e Nota RO en feit dat het Rijk verantwoordelijk is voor veiligheid.	Overbodig, voor deelgebieden zijn er relevante voorzieningen (WAR en Deltaraad)
EZ	POKs bieden goed kader, maar over inbreng van rijksoverheden dient meer ruggespraak te zijn. POK en PPC is discutabel in het licht van de borging van veiligheid	Zal waarschijnlijk geen meerwaarde opleveren	Zal waarschijnlijk geen meerwaarde opleveren en schaalniveau is te hoog
Provincie Noord-Holland	Uitbreiding POKs noodzakelijk. Daarnaast betere communicatie met waterschappen	Niet echt noodzakelijk	Het is niet noodzakelijk. Inbreng van maatschappelijke organisaties gebeurt al.
Provincie Zuid-Holland	Het is de vraag of POK een goede structuur biedt. De bereidheid van de gemeenten en waterschappen om iets op een hoger niveau te bereiken is niet groot. POK en PPC koppelen is geen goed idee. Ze hebben een verschillende rol	Daarvoor is het nu te laat, maar om kustveiligheid pregnanter naar voren te brengen, kan het nuttig zijn. Het kabinetsstandpunt is eigenlijk het Nationaal Bestuursakkoord, maar daarin werken klimaatverandering, zeespiegelstijging en bodemdaling niet door	Heeft weinig meerwaarde naast de Commissie Integraal Waterbeheer en het Overlegorgaan Waterbeheer en Noordzeeaanleggenheden
Provincie Zeeland	ZOW zou moeten worden aangevuld met natuurorganisaties en gemeenten. Het zou een subcommissie kunnen vormen van de PCO	Het zou betekenis kunnen hebben voor de uitvoering van een beleidslijn, maar het kan ook een beginselverklaring zijn	Het is geen nuttige aanvulling
Hoogheemraadschap van Delfland	POK moet blijven zoals het is. Daaroverheen moet iets voor de grotere schaal komen	Op basis van vrijwilligheid kan het nuttig zijn	Het is niet nuttig
Waterschap Zeeuwse eilanden	Het samenvoegen van ZOW met PPC is geen goed idee vanwege de verschillende groottes van werkgebieden	Veiligheid als uitgangspunt en restrictieve elementen moeten in heel Nederland hetzelfde zijn	Geen behoefte aan

Actoren	Rol POK	Nationaal Bestuursakkoord	Nationaal Kustforum
Gemeente Bergen	POK is adviesorgaan en geen besluitvormende orgaan. Participanten zijn formeel niet gebonden aan afspraken. De provincie moet beslissingsbevoegdheid houden, geen extra orgaan ertussen. POK en PPC beter niet samenvoegen. PPC heeft bredere afwegingsopdracht	Geen slecht idee voor verankering. Nota <i>Kust op Koers</i> is goed begin.	Hierin kunnen ook visserij en scheepvaart zitten.
Gemeente Vlieland	Moet als stuurgroep worden gehandhaafd. Het geen goed idee om POK en PPC samen te voegen. PPC is niet erg daadkrachtig. POK neemt meer initiatieven		De zoveelste praatgroep, maar het kan netwerkwaarde hebben. Het is niet faciliterend, want het heeft geen bevoegdheden
Noord-Hollands Landschap	POKs zijn te ambtelijk	Misschien nuttig voor integratie van beleid op nationaal niveau	Kan als deskundigenraad een adviesfunctie vervullen.
Provinciale Waterleiding-maatschappij Noord-Holland		Goed initiatief	
WLTO	POK is voor veiligheid. PPC is nog weinig adviesgevend	Groot voorstander van. Landbouw en natuur moeten deze mede ondertekenen	Werkt niet, er gebeurt niets mee
Werkgroep geïntegreerde visserij	Geen goede organisatie om integraal kustzonebeleid uit te voeren. Het miste een hoop belangrijke sectoren. Bovendien is nu al binnen de sector veiligheid geen sprake van integraliteit. Een Waddenadviesraad is beter. Het samenvoegen van POK en PPC kan goed zijn, maar het is beter over de provinciegrenzen heen te kijken	Een Nationaal Bestuursakkoord is de basis van integraal kustzonebeleid. Dit akkoord moet een uitspraak bevatten over het doel van integraal kustzonebeleid, de financiële middelen en de verdeling van bevoegdheden	Kan goed zijn., maar mag geen doel op zich vormen. Het kan veel ideeën genereren.
TRN	Is geen optie, het is slechts een wettelijke regeling en mist de recreatiesector	Weinig vertrouwen in. De Beleidslijn voor de kust moet agenda vormen	Positief
Kamer van Koophandel	EZ moet erbij worden betrokken. KvK wil gewoon op de hoogte worden gehouden	Een Nationaal Bestuursakkoord dwingt de vier ministeries een goede afweging te maken. Het is bindender dan de beleidsagenda, maar eigenlijk had die bindend moeten zijn Het bestuursakkoord zou in opdracht van IPO en VNG kunnen worden uitgewerkt door een regionaal coördinerend college	Een gericht congres van specifieke doelgroepen zou beter zijn. KvK hoeft niet in discussie met St. Duinbehoud. Op regionaal niveau kan wel een forum worden georganiseerd met alle partijen, als adviserend orgaan

Actoren	Rol POK	Nationaal Bestuursakkoord	Nationaal Kustforum
EUCC	De POKs moeten breder worden ingezet en moeten een klankbordfunctie krijgen voor integrale projecten rond de zwakke schakels. Het is goed een specifieke kustgroep te hebben. POKs zouden vertegenwoordigers op basis van deskundigheid i.p.v. belang moeten kiezen		Heeft hiervoor jaren geleden gepleit. Het is goed voor de bewustwording. Nederland had verder kunnen zijn. Het is nu wellicht te laat en kan nog vertragend werken. Beter om POK breder op te tuigen met een breder budget. Bovendien houdt EUCC elk jaar een forum met haar leden. Een Nationaal Kustforum moet nauw verband houden met lokale kustfora
Stichting De Noordzee	Primair veiligheid. Uitbreiding is niet wenselijk	Kan betekenisvol zijn als het ook daadwerkelijk in actie wordt omgezet	Manier om draagvlak te creëren, maar kan snel wollig worden. Status en beslissingsbevoegdheid krijgt het waarschijnlijk niet